

Кафедра соціальної психології

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

**«Готовність соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації
людей дорослого віку незалежно від біологічної статі»**

**«Society's readiness to accept gender self-identification of adults
regardless of biological sex»**

Виконала: здобувачка заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Освітня програма Психологія
Балан Надія Віталіївна

Керівник: кандидат психологічних наук,
доцент, **Базика Є.Л.**_____

Рецензент: д.психол.н., доцент кафедри психологія
ЧНУ імені Петра Могили **Астремська І.В.**

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 3 від 24 жовтня 2024 р.

Завідувачка кафедри **Кононенко О.І.**

_____
(підпис)

_____
(ПШ)

Захищено на засіданні ЕК №
протокол №   від   2024 р.
Оцінка   /   /
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК **Родіна Н.В.**

_____
(підпис)

_____
(ПШ)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМООІДЕНТИФІКАЦІЇ	9
1.1 Поняття гендерної самоідентифікації та її відмінність від біологічної статі.....	9
1.2 Історія розвитку та формування концепцій гендерної ідентичності	13
1.3 Соціально-психологічні аспекти готовності суспільства до прийняття гендерного різноманіття	23
1.4 Фактори, що впливають на толерантність соціуму до гендерної самоідентифікації дорослих.	29
Висновки до 1 розділу	31
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМООІДЕНТИФІКАЦІЇ	34
2.1 Вибір методик та інструментів дослідження соціальної толерантності та гендерної самоідентифікації	34
2.2 Опис вибірки та етапів проведення емпіричного дослідження	39
Висновки до 2 розділу	41
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМООІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДЕЙ ДОРΟΣЛОГО ВІКУ	45
3.1 Аналіз рівня готовності соціуму до прийняття гендерного різноманіття за віковими та соціально-демографічними характеристиками	45
3.2 Вплив соціально-культурних факторів на сприйняття гендерної самоідентифікації	54
3.3 Оцінка стереотипів та упереджень щодо гендерної самоідентифікації серед різних груп населення	64
3.4 Інформаційний простір України, толерантність до гендерної самоідентифікації та ЛГБТ	65
3.5 Порівняльний аналіз рівня готовності до прийняття гендерної самоідентифікації в Україні, Європі та США	72
Висновки до 3 розділу	77
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	85
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена глобальними процесами демократизації та зростанням уваги до прав людини. Сучасний світ стає дедалі більш різноманітним і відкритим до індивідуальних самовиражень, включаючи гендерну ідентичність, яка є важливою складовою особистості. Однак, у багатьох суспільствах, зокрема в країнах із консервативними традиціями, спостерігається стійкий спротив до визнання гендерної ідентичності поза традиційними уявленнями про чоловічі та жіночі ролі. Це може призводити до дискримінації та обмеження прав тих, хто самоідентифікується поза рамками традиційної двостатевої системи.

Також актуальність теми посилюється відсутністю достатньої обізнаності та стереотипними уявленнями в суспільстві про гендерну різноманітність, що спричиняє соціальну напругу та неприйняття. Рівень готовності соціуму приймати гендерну самоідентифікацію дорослих є важливим показником демократичних цінностей суспільства, його гуманістичної зрілості та дотримання прав людини.

Дослідження цієї теми дозволить отримати глибше розуміння чинників, які сприяють або заважають розвитку толерантного ставлення до гендерного різноманіття, виявити бар'єри, що стоять на заваді прийняттю різних форм гендерної самоідентифікації, а також розробити практичні рекомендації для підвищення рівня обізнаності й толерантності серед населення.

Мета дослідження — аналіз готовності суспільства сприймати людей з гендерними змінами та визначення факторів, що впливають на це сприйняття.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати основні теоретичні підходи до гендерної ідентичності та соціальної толерантності.

2.Провести емпіричне дослідження рівня готовності різних соціальних груп сприймати гендерні зміни.

3.Визначити соціально-культурні, психологічні та вікові фактори, що впливають на сприйняття людей з гендерними змінами.

4. Сформувати анкету-опитувальник для дослідження ставлення респондентів до гендерної самоідентифікації, готовність до прийняття людей з різною гендерною ідентичністю та оцінити рівень їхньої толерантності.

Об'єкт дослідження — суспільство та його окремі соціальні групи, такі як молодь, люди старшого віку, професійні та культурні групи, а також інституційні контексти (освітні заклади, робочі колективи, сім'ї).

Предмет дослідження — ставлення та готовність суспільства до сприйняття людей з гендерними змінами, а також фактори, які впливають на це ставлення.

Методи дослідження

Для досягнення мети дослідження та вирішення поставлених завдань, у роботі були використані як теоретичні, так і емпіричні методи дослідження.

1. Теоретичні методи дослідження

На етапі підготовки роботи було проведено аналіз наукової та методичної літератури, що стосується теми гендерної ідентичності, толерантності та соціальної інтеграції людей з гендерними змінами. Окрім цього, використовувався метод узагальнення та систематизації існуючих підходів до гендерних трансформацій, а також порівняння результатів досліджень у контексті українських та міжнародних наукових досягнень.

2. Емпіричні методи дослідження

Для вивчення ставлення суспільства до людей з гендерними змінами було застосовано кілька методів збору даних:

- **Анкетування та опитування:** розроблено анкету-опитувальник, яка включала питання, що дозволяють оцінити рівень толерантності,

стереотипів і соціальних установок до трансгендерних осіб серед різних соціальних груп.

- **Метод фокус-груп:** для більш глибокого розуміння ставлення та переконань респондентів щодо гендерних змін проводилися фокус-групи, де учасники мали можливість обговорити свої погляди та обмінятися думками з іншими.

- **Контент-аналіз медіа та соціальних мереж:** для вивчення масової свідомості та поширених стереотипів щодо гендерних змін було здійснено контент-аналіз публікацій у медіа, а також вивчення обговорень та постів у соціальних мережах, зокрема на платформах як Facebook, Instagram та Twitter.

Окрім того, були застосовані наступні психодіагностичні методи для оцінки емоційного стану респондентів:

- **Шкала депресії Бека:** для оцінки рівня депресивних симптомів серед респондентів. Цей інструмент дозволив оцінити наявність депресії та її ступінь серед учасників дослідження [21].

- **Опитувальник рівня агресивності Басс:** для вимірювання рівня агресії та вивчення можливих зв'язків між агресивністю та ставленням до людей з гендерними змінами [21].

- **Опитувальник з генералізованої тривоги - GAD-7:** для оцінки рівня тривожності респондентів, оскільки тривожні стани можуть впливати на їхнє ставлення до питань гендерної різноманітності [54].

Для обробки отриманих даних були використані статистичні методи:

- Описова статистика для зведення і структурування результатів опитувань;

- Кореляційний аналіз для вивчення взаємозв'язків між демографічними характеристиками респондентів та їх ставленням до людей з гендерними змінами;

- Дисперсійний аналіз для оцінки різниці у ставленні до гендерних змін серед різних соціальних груп.

- Коефіцієнт кореляції Пірсона.

3. Організація та база проведення емпіричної роботи

У дослідженні взяли участь 69 осіб (48 - онлайн-опитування, 21 – приймали участь у роботі в фокус-групі), серед яких 75% були віком від 25 до 45 років, 18,8% — старше 45 років і 6,2% — від 20 до 25 років. Переважали жінки (85,1%), чоловіки становили 14,9%. Більшість респондентів проживала в Україні (57,4%), 38,3% — в інших європейських країнах, а 4,3% — в інших частинах світу. 68,8% учасників вважають себе віруючими, 31,2% — атеїсти або не визначили своє ставлення до релігії. Релігійні погляди та соціокультурний контекст могли вплинути на ставлення до гендерної ідентичності в досліджуваній групі. Збір даних здійснювався за допомогою онлайн-опитувань (typeform.com), а також проведення фокус-груп.

Дослідження проводилось протягом 9 місяців (з лютого по жовтень 2024 року) і включало такі етапи:

- **Перший етап** — аналіз літератури та попереднє вивчення основних теоретичних концепцій щодо гендерних змін, толерантності та соціальної інтеграції. Цей етап включав збір інформації з різних джерел та ознайомлення з існуючими дослідженнями.

- **Другий етап** — проведення емпіричних досліджень. В цей період було проведено основну частину опитувань, фокус-груп та контент-аналізу медіа і соціальних мереж для збору даних.

- **Третій етап** — аналіз отриманих результатів. На цьому етапі було здійснено обробку даних за допомогою статистичних методів, зокрема кореляційного і дисперсійного аналізу, а також узагальнення результатів дослідження для формулювання висновків.

Практична значимість дослідження

Результати дослідження можуть бути корисними для:

- Освітніх установ (вищих навчальних закладів, шкіл, академій): на основі отриманих даних можна розробити курси й тренінги для підвищення толерантності серед студентів та викладачів щодо питань гендерної різноманітності.

- Соціальних організацій та ініціатив, що займаються питаннями прав людини та гендерної рівності: дослідження сприятиме формуванню політики інклюзивності та розробці заходів для підтримки людей, які проходять через гендерні зміни, та їх інтеграції в суспільство.

- Практикуючих психологів і соціальних працівників: результати допоможуть у глибшому розумінні психологічних аспектів адаптації людей, що переживають гендерні зміни, а також у розробці стратегій допомоги для тих, хто має негативне ставлення до таких осіб.

Окрім цього, у рамках дослідження розроблено анкету-опитувальник, яка може бути використана як інструмент для подальших досліджень у сфері гендерної самоідентифікації, а також для проведення регулярного моніторингу змін у ставленні суспільства до цього питання. Ця анкета може також стати основою для створення адаптаційних програм та заходів підтримки людей з гендерними змінами, що є важливою складовою побудови толерантного та інклюзивного суспільства.

Апробація та публікації

За даної темою є тези на тему «Генералізований тривожний розлад на прикладі тривожних неврозів української людини сьогодення» опубліковані у Матеріалах до 80-ї звітної студентської наукової конференції. Секція «Факультету психології та соціальної роботи». Підсекція «Психологія», за 23–25 квітня 2024 року, сторінки 66-70.

Структура роботи

Робота складається з вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел (99) та додатків (7). Загальний обсяг роботи —

95 сторінок, з ілюстраціями (6) та таблицями (7) для візуалізації статистичних даних.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

1.1 Поняття гендерної самоідентифікації та її відмінність від біологічної статі

Гендер можна визначити як систему цінностей, норм та характеристик, що формуються суспільством і підтримуються соціальними інститутами, стосовно чоловічої та жіночої поведінки, стилю життя, мислення, а також ролей і відносин між статями. Ця система виводиться через соціалізацію, і її зміст залежить від соціального, політичного, економічного та культурного контексту. Вона відображає уявлення про жінок і чоловіків, зокрема через їх статеві ознаки та роль у суспільстві [66].

Поняття гендеру, як і самі люди, має своє походження та історію. Термін «гендер» з'явився у Великій Британії і, буквально перекладаючись з англійської, означає граматичний рід – чоловічий, жіночий чи середній. З часом це слово почало позначати соціально обумовлені характеристики статі, які відрізняються від біологічних (генетичних, анатомічних, фізіологічних), і включають такі аспекти, як спосіб життя, поведінка, прагнення та наміри індивіда [34].

Гендерна самоідентифікація є складним процесом, який відображає внутрішнє відчуття людини щодо її власної гендерної приналежності. Це означає, що людина може мати ідентичність, яка відрізняється від тієї, що була призначена їй при народженні на основі її фізичних статевоїх ознак. Поняття гендерної самоідентифікації охоплює широке коло питань, зокрема, вплив соціальних, культурних та психологічних факторів. Це внутрішнє відчуття є динамічним, оскільки людина може змінювати своє ставлення до власної гендерної ідентичності на різних етапах життя. Наприклад, в

залежності від культурного середовища чи особистих переконань, людина може формувати більш флюїдну гендерну ідентичність, яка не вкладається у традиційні рамки.

Однією з важливих особливостей гендерної самоідентифікації є те, що вона залежить від внутрішніх переконань і почуттів. Це означає, що людина сама обирає, до якої гендерної групи себе відносить, спираючись не на фізіологічні параметри, а на своє особисте усвідомлення і відчуття власної гендерної сутності. Такий підхід до гендеру створює нові уявлення про ідентичність, які є важливими для самореалізації та самовираження людини в сучасному суспільстві [24].

Біологічна стать традиційно визначається як фізична характеристика, що базується на генетичних та анатомічних ознаках, таких як хромосомний набір і будова статевих органів. Зазвичай вона сприймається як постійна, однак сучасні дослідження вказують на деякі винятки, такі як наявність інтерсексуальних варіацій. Люди, які мають подібні фізіологічні особливості, можуть відчувати складнощі з прийняттям традиційної моделі поділу на чоловіків і жінок, що ставить під сумнів чітке розділення статей і його вплив на гендерну ідентичність.

Біологічна стать часто стає основою для визначення соціальних ролей, поведінкових очікувань та професійних орієнтирів у суспільстві. В багатьох культурах існують стереотипи, пов'язані з поведінкою та якостями, які приписуються чоловікам і жінкам, що може суттєво впливати на формування гендерної самоідентифікації. Ці культурні установки стають підґрунтям для обмеження особистих проявів і створення соціального тиску, який може гальмувати розвиток ідентичності.

Дослідження підтверджують, що внутрішнє усвідомлення особистістю своєї гендерної приналежності багато в чому залежить від її соціального середовища та культурних цінностей, що його формують. Наприклад, антропологічні дослідження в різних культурах світу показують, що

уявлення про гендер є гнучкими та адаптивними, а в деяких суспільствах існують гендерні ролі, які не вписуються в традиційні категорії «чоловік» або «жінка». Суспільства, де визнано третю гендерну категорію, такі як культура хіджра в Індії чи категорія «два духи» в культурах корінних американців, є підтвердженням того, що гендерна ідентичність може бути ширшою та багатограннішою, ніж це передбачає біологічна детермінація.

Гендерна самоідентифікація та біологічна стать відрізняються за своїм змістом і характеристиками. Біологічна стать — це об'єктивна характеристика, яка визначається фізичними показниками, такими як статеві органи та хромосоми. У той же час гендерна самоідентифікація є суб'єктивним відчуттям людини, яке може змінюватися з часом і відрізнятися від біологічної статі. Людина може відчувати, що її гендерна самоідентифікація не відповідає її фізіологічним характеристикам, що інколи призводить до внутрішніх конфліктів і психологічних переживань [24].

Яскравим прикладом цього є трансгендерність — стан, за якого людина ідентифікує себе з гендером, який не збігається з її біологічною статтю. Така невідповідність може викликати певний дискомфорт і потребу в корекції гендерної ідентичності, що є важливим аспектом у розумінні гендерної дисфорії. Таким чином, відмінність між біологічною статтю та гендерною самоідентифікацією є основою для розуміння сучасної гендерної різноманітності.

Формування гендерної ідентичності значною мірою залежить від соціокультурного середовища, в якому людина зростає та розвивається. Вплив сім'ї, школи, соціальних медіа та загальноприйнятих норм відіграє велику роль у визначенні того, як людина сприймає свою гендерну ідентичність. Кожне суспільство має свої уявлення про гендерні ролі, і ці уявлення формуються протягом століть, відображаючи цінності та історичні умови конкретної культури. В деяких суспільствах існують обмеження щодо того, які професії чи ролі повинні виконувати чоловіки та жінки, що створює

додатковий соціальний тиск на особистісний розвиток та самореалізацію [76].

Наприклад, у дослідженнях, проведених серед підлітків, які належать до ЛГБТ-спільноти, було встановлено, що підтримка з боку сім'ї та друзів сприяє зниженню рівня тривожності та депресії, що часто супроводжують процес самоідентифікації у контексті відсутності суспільного прийняття. Наявність соціальної підтримки дозволяє людям почуватися більш упевненими у своєму виборі, що підсилює їхнє відчуття особистої автономії та значущості.

Культурні фактори також впливають на формування соціальної та політичної ідентичності особи, що підкреслює складність і багатогранність питання гендеру в сучасному світі. Крім того, зміна соціальних уявлень і поступове визнання різних гендерних ідентичностей сприяє створенню більш інклюзивного суспільства, яке підтримує різноманітність і допомагає людям висловлювати власну ідентичність.

Гармонійне прийняття гендерної ідентичності є важливим фактором психологічного здоров'я людини. Люди, які знаходяться в злагоді зі своєю гендерною самоідентифікацією та відчувають підтримку від суспільства, можуть легше адаптуватися до життєвих викликів та мати кращий рівень самопочуття. На відміну від цього, відчуття дискомфорту щодо власної ідентичності, зокрема у випадках, коли соціальні очікування не відповідають внутрішнім відчуттям, може призводити до психологічних проблем. Це підкреслює важливість емоційної підтримки та створення інклюзивного середовища, де кожна людина може відчувати себе прийнятою.

Соціальна підтримка, як з боку родини та друзів, так і з боку соціальних інституцій, є важливою для тих, хто проходить через процес усвідомлення та прийняття своєї гендерної самоідентифікації. Це не лише сприяє психологічному комфорту, але й дає змогу людям почуватися впевнено у своїх рішеннях та поглядах на власну ідентичність, що формує здорову

самооцінку і відчуття поваги до власних життєвих виборів. Гендерна ідентичність, що гармоніює з внутрішніми переконаннями, допомагає людині легше адаптуватися в соціумі, підтримує емоційну стабільність та сприяє розвитку самостійності [45].

Крім того, відкритість суспільства до різних гендерних ідентичностей сприяє зниженню рівня дискримінації та стигматизації, що часто супроводжують людей з нетрадиційною гендерною самоідентифікацією. Позитивне сприйняття гендерного розмаїття допомагає людям уникати відчуття ізоляції та відчувати себе частиною громади. Такий соціальний клімат сприяє здоровій комунікації, довірі між людьми і формуванню більш толерантного середовища, що має безпосередній вплив на психологічний стан і якість життя кожної людини.

Розуміння різниці між гендерною самоідентифікацією та біологічною статтю є критично важливим для сучасного суспільства, яке прагне до інклюзивності та поваги до індивідуальності. Гендерна самоідентифікація відображає особисте усвідомлення себе, що може не збігатися з біологічною статтю, тоді як біологічна стать є більш фіксованим поняттям, заснованим на фізіологічних ознаках. Соціальні та культурні фактори відіграють важливу роль у формуванні гендерної ідентичності, і їх вплив може бути як підтримуючим, так і обмежувальним [24].

Прийняття гендерної самоідентифікації та розуміння її як важливого аспекту особистості сприяє створенню середовища, в якому кожна людина може вільно виражати себе та відчувати соціальну підтримку.

1.2. Історія розвитку та формування концепцій гендерної ідентичності

Гендерна ідентичність — це унікальний аспект людської самосвідомості, що відображає відчуття людини щодо своєї статевої

належності та ролі у суспільстві. Ця концепція є результатом складного переплетіння біологічних, психологічних і соціальних факторів. Вона виникла як окрема наукова категорія протягом XX століття, пройшовши еволюцію від жорсткого біологічного детермінізму до сучасних уявлень про соціальний конструктивізм [13].

Ранні уявлення про гендер і біологічний детермінізм (XIX століття)

Вперше поняття статі та гендеру почало аналізуватися у науковому контексті на межі XVIII та XIX століть, коли вчені почали систематично досліджувати біологічні аспекти людської статі. У цей період науковці розглядали стать як однозначну та біологічно зумовлену категорію, де саме фізіологія повністю визначає соціальні ролі індивідів. Відповідно до такого підходу, який часто називають *біологічним детермінізмом*, вважалося, що особисті риси й поведінка напряму залежать від статевої належності людини. Наприклад, біологічні дослідження Чарльза Дарвіна мали великий вплив на формування цієї ідеї, акцентуючи на статевій дихотомії у контексті виживання та відбору видів[35].

Також наприкінці XIX століття роботи Зигмунда Фрейда та його теорії розвитку особистості підкреслювали, що гендерні ролі обумовлені складними взаємозв'язками між біологічними та психологічними факторами. Фрейд у своїх працях стверджував, що дитячий досвід формує певні стереотипи чоловічої та жіночої поведінки, що закладаються у психіку на ранніх етапах розвитку особистості. Його ідеї, хоча й були обмеженими з точки зору сучасного розуміння, започаткували фундаментальні дослідження в області гендерної психології, надаючи значення раннім етапам дитинства у формуванні особистості.

Уявлення про гендер у XIX столітті формувалися під впливом біологічного детермінізму, доктрини, яка стверджувала, що фізичні й біологічні характеристики людей обумовлюють їхні психічні особливості та соціальні ролі. Ця концепція заклала підґрунтя для патріархальної соціальної

системи, яка виправдовувала гендерну ієрархію і зводила роль жінок і чоловіків до статевих особливостей, визначених біологією. У цьому контексті гендерні ролі та відмінності між статями вважалися природними і незмінними, що в подальшому вплинуло на розвиток гендерних досліджень [1].

Значний вплив на розвиток ідей біологічного детермінізму мав Чарльз Дарвін. Його еволюційна теорія, представлена в книзі «Походження видів» (1859), стверджувала, що особливості організму, які підвищують виживаність, закріплюються у процесі природного відбору. Дарвін не лише описав еволюційні механізми, а й стверджував, що певні поведінкові та психологічні риси, притаманні чоловікам і жінкам, розвинулися як результат цього процесу.

Зокрема, Дарвін у своїх працях, таких як «Походження людини і статевий добір» (1871), обговорював статевий добір як окремий механізм еволюції, який визначає риси, що підсилюють шанси на репродуктивний успіх. За його гіпотезою, чоловіки і жінки володіють різними біологічними функціями в суспільстві, обумовленими їхнім статевим добром. Дарвін вважав, що агресія, сила і розумова активність притаманні чоловікам через їхню участь у конкуренції за партнерів, тоді як жінки «природно» мали пасивні та підлеглі ролі, що виправдовувалося еволюційними потребами [30].

Психіатричні дослідження XIX століття

Психіатрія XIX століття також значною мірою підтримувала ідеї біологічного детермінізму щодо гендерних ролей. Відомий психіатр Жан-Мартен Шарко, який працював у Франції, зробив вагомий внесок у розвиток досліджень істерії. Шарко вважав, що жінки більше схильні до психічних розладів через свої фізіологічні особливості, особливо у зв'язку з репродуктивними функціями. Він стверджував, що жінки мають «особливу нервову систему», яка обумовлює їхню емоційну нестабільність і підвищену схильність до істерії [24].

Психіатричні уявлення Шарко та його сучасників стали основою для дискримінації жінок у науковій спільноті, оскільки вони розглядалися як «слабша» стать, обмежена своїми фізіологічними можливостями. Подібні дослідження закріпили уявлення про жінок як про менш стійких до стресу, залежних від зовнішньої підтримки та неспроможних до раціонального мислення. Це стало одним з виправдань для обмеження їхніх прав та можливостей у суспільстві [25].

Перші антропологічні дослідження

Антропологічні дослідження XIX століття також сприяли закріпленню біологічного детермінізму в питаннях гендеру. Едвард Бернетт Тайлор, один із засновників антропології як науки, у своїх дослідженнях вивчав культури різних народів і робив висновки про соціальну організацію гендерних ролей. Тайлор припускав, що культурні відмінності в гендерних ролях обумовлені фізіологічними особливостями представників різних статей. Він вважав, що природний розподіл праці між чоловіками і жінками є результатом їхніх біологічних можливостей і визначає їхні ролі в суспільстві.

Теорії Тайлора мали великий вплив на подальші дослідження в антропології, адже вони підкреслювали природність гендерного поділу праці, що згодом стало основою для аргументації про нерівність статей як природного і необхідного елементу соціальної організації [27].

Феміністичні відповіді на біологічний детермінізм

У кінці XIX століття, з розвитком перших феміністичних рухів, почали з'являтися критичні відповіді на біологічний детермінізм. Серед провідних феміністок того часу була Чарлотта Перкінс Гілман, яка у своїй роботі «Жінки і економіка» (1898) ставила під сумнів уявлення про природні гендерні ролі, запропоновані біологічним детермінізмом. Гілман стверджувала, що соціальна роль жінки є результатом не природної неминучості, а культурних і соціальних умов, що стримують жінок від повноцінної участі у громадському житті.

Гілман критикувала ідеї біологічного детермінізму як обмежувальні, вважаючи їх інструментом, що сприяє соціальній нерівності. Вона підкреслювала, що здібності й таланти жінок не менші, ніж у чоловіків, і що лише соціальні обмеження стримують їхній розвиток і можливості. Її аргументи стали першими викликами науковому погляду на гендер як на біологічно зумовлене явище, відкриваючи шлях для подальших феміністичних ідей [31].

Формування соціального конструктивізму в контексті гендеру

Соціальний конструктивізм, як теоретичний підхід, почав активно розвиватися в середині ХХ століття, насамперед під впливом робіт таких дослідників, як Пітер Бергер і Томас Лукман. У своїй книзі «Соціальне конструювання реальності» (1966), Бергер і Лукман стверджували, що соціальні реалії формуються через постійні взаємодії між людьми, а індивіди поступово «засвоюють» значення, які приписують їм суспільство та культура. Бергер і Лукман акцентували на тому, що гендер є соціальним конструктом, який існує не через природні відмінності, а завдяки усталеним соціальним та культурним практикам. Цей підхід мав великий вплив на науку і став ключовим для досліджень гендеру, адже дозволив вченим розглядати гендер не як фіксовану біологічну даність, а як процес, який формується під впливом суспільства [34].

Соціальний конструктивізм також вплинув на роботи Ервінга Гоффмана, який досліджував соціальні ролі та механізми їхнього сприйняття. У книзі «Представлення себе іншим у повсякденному житті» (1959), Гоффман стверджував, що особистість «грає» певні соціальні ролі, адаптуючись до очікувань оточуючих. За його твердженням, гендерна поведінка формується через виконання усталених соціальних ролей, які суспільство приписує чоловікам і жінкам. Гоффман вважав, що індивіди виконують ці ролі для досягнення соціального схвалення, навіть якщо вони не збігаються з їхніми внутрішніми переконаннями. Це дало підстави

розглядати гендер як певну виставу або перформативний процес, що формується і регулюється суспільними нормами [].

У 1981 році американська психологиня Сандра Бем запропонувала теорію гендерної схематики, що стала основою когнітивного підходу до дослідження гендерної ідентичності. У своїй роботі «Гендерна схема: когнітивний підхід до розуміння гендерної ідентичності», Бем стверджувала, що гендерна ідентичність формується через розвиток специфічних когнітивних схем – ментальних структур, які допомагають людині інтерпретувати і класифікувати гендерну інформацію. Вона припускала, що з раннього дитинства діти починають формувати гендерні схеми, які вони використовують для категоризації поведінки та очікувань щодо себе та інших [35].

Альберт Бандура розробив теорію соціального навчання, яка пояснює, як індивіди набувають гендерних ролей через спостереження та наслідування поведінки інших людей. У своїх працях, зокрема «Теорія соціального навчання» (1963), Бандура показав, що діти вчаться гендерних ролей, спостерігаючи за дорослими та іншими людьми, які діють як моделі. Він стверджував, що процес соціального навчання складається з кількох етапів: уваги, запам'ятовування, відтворення та мотивації.

За даними досліджень Бандури, діти схильні наслідувати поведінку тих людей, які отримують позитивне підкріплення, особливо якщо вони того ж гендеру. Бандура довів, що рольовим моделям (таким як батьки, вчителі, телевізійні персонажі) приписується важлива функція в процесі формування гендерної ідентичності дітей. Важливим аспектом цієї теорії є розуміння, що не лише біологічні фактори впливають на формування гендерної ідентичності, а й соціальні впливи, які індивід сприймає та відтворює через поведінку [16].

Колберг припускав, що формування гендерної ідентичності є результатом когнітивного розвитку, тобто змін у мисленні, які відбуваються

у дітей у процесі дорослішання. Його теорія внесла значний внесок у когнітивний підхід до гендеру, оскільки дозволила розглядати формування гендерної ідентичності як етапи, що залежать від вікового розвитку .

Джон Мані, новозеландський психолог і сексолог, був одним з перших дослідників, хто ввів поняття «гендерної ролі» в науковий обіг. У своїх працях, таких як «Чоловіча, жіноча і гермафродитична статева ідентичність» (1955), Мані досліджував, як соціальне середовище впливає на формування гендерної ідентичності у людей. Він вважав, що гендерна ідентичність є результатом взаємодії біологічних і соціальних факторів, при цьому наголошуючи на важливості ранньої соціалізації у процесі формування гендерної ролі. [30].

Дослідження Мані на близнюках показали, що за певних умов соціальні фактори можуть домінувати над біологічними в процесі формування гендерної ідентичності. Він припускав, що діти набувають гендерну ідентичність не лише на основі біологічних ознак, але й завдяки впливу соціального середовища, у якому вони зростають. Мані був одним з перших, хто активно досліджував теми міжстатевої ідентичності, його праці викликали численні дискусії та сприяли розвитку теорії гендеру як соціального конструкта [32].

Соціальний конструктивізм та когнітивні підходи середини ХХ століття стали основою для подальших досліджень гендеру. Ідеї Бергера і Лукмана, Бема, Бандури, Колберга та Мані допомогли науковцям краще зрозуміти, що гендерна ідентичність формується не лише через біологічні чинники, а значною мірою під впливом соціального контексту та особистих когнітивних процесів. Ці підходи стали основою для нових моделей гендерної ідентичності, що враховують не лише статеві відмінності, а й культурні, психологічні й соціальні аспекти [1].

Психоаналітичні підходи до гендерної ідентичності, що почали активно розвиватися в кінці ХХ століття, принесли нові погляди на

взаємозв'язок між підсвідомими процесами, дитячим розвитком та формуванням гендеру. Спираючись на класичну теорію психоаналізу, яку вперше запропонував Зигмунд Фрейд, сучасні психоаналітики розширили і трансформували його ідеї, доповнюючи їх знаннями з психології розвитку, нейробіології та досліджень гендеру. До кінця ХХ століття в цій сфері було зроблено значний прорив, який допоміг зрозуміти, як глибинні психологічні механізми впливають на гендерну ідентичність, і які підсвідомі конфлікти можуть її формувати або ускладнювати.

Вплив фрейдистської теорії на гендерну ідентичність

Фрейд припускав, що наявність Едіпового комплексу впливає на психосексуальний розвиток і закладає основи майбутньої ідентифікації з певною статтю. Він вважав, що такі процеси призводять до формування ідентичності за рахунок ідентифікації з батьками того ж гендеру, що підсвідомо структурує рольові очікування та самовизначення індивіда. Хоча багато аспектів цієї теорії сьогодні піддаються критиці за обмеженість уявлень про гендер, фрейдистські ідеї продовжують бути основою для більш сучасних психоаналітичних теорій [42].

Анна Фрейд та розвиток дитячого психоаналізу

Анна Фрейд зазначала, що процес ідентифікації є багаторівневим, і в ньому значну роль відіграють такі захисні механізми, як витіснення, раціоналізація, сублімація тощо. Вона стверджувала, що гендерна ідентичність формується не лише через безпосереднє наслідування батьківських ролей, але й через боротьбу з тривогами та переживаннями, пов'язаними з цими ролями. Наприклад, якщо дитина відчуває страх чи неприязнь до поведінки одного з батьків, це може вплинути на її ідентифікацію та майбутню гендерну поведінку. Таким чином, дитячий психоаналіз вніс значний вклад у розуміння того, як захисні механізми та емоційні переживання в ранньому віці можуть формувати гендерну ідентичність [45].

Джессіка Бенджамін стверджує, що гендерна ідентичність розвивається через процес усвідомлення суб'єктності іншого та усвідомлення власної унікальності як особистості. У контексті психоаналізу це означає, що гендер не просто нав'язується соціальними нормами, але формується через внутрішню боротьбу та взаємодію з іншими. Наприклад, якщо традиційні гендерні ролі не відповідають внутрішньому «Я» індивіда, це може призвести до конфлікту та пошуку нових способів ідентифікації.

З кінця ХХ століття почали формуватися більш комплексні підходи до гендерної ідентичності, що враховують як біологічні, так і соціокультурні аспекти. Зокрема, у 1990-х роках Джудіт Батлер у своїй праці «Gender Trouble» запропонувала ідею про те, що гендер не є стабільною характеристикою, а змінною, яка проявляється у діях і соціальних контекстах. Батлер стверджувала, що гендерні ролі є результатом постійного повторення соціально схвалених моделей поведінки, що підтримує ідею про гендер як соціальний конструкт. Це означає, що гендерні ролі, які люди виконують, є не чимось природним або біологічно детермінованим, а скоріше результатом впливу соціальних та культурних норм. Як зазначає Батлер, людина відчуває свою гендерну ідентичність через особистісне сприйняття себе, яке формується під впливом суспільних очікувань. У цьому контексті гендерна ідентичність виступає як динамічна структура, що може змінюватися залежно від культурних, соціальних і особистих умов [66].

Інший важливий підхід, що розвивався паралельно, — це *теорія гендерного перформансу*, яка трактує гендер як набір дій, які відтворюються та змінюються в різних соціальних контекстах. Це означає, що гендер не є фіксованим і його можна змінювати залежно від особистих виборів і соціальних умов.

Перформативність гендеру, відповідно до Батлер, означає, що гендер формується через дії, мову та поведінку, які виконуються в рамках

соціальних норм. Цей концепт став важливим для аналізу того, як соціальні інститути та практики формують гендерні ідентичності.

Батлер також підкреслює, що перформативність гендеру не є свідомою дією, а скоріше автоматизованим повторенням соціальних ролей. Це означає, що особа не «має» гендеру, а «виконує» його через свої дії та взаємодії з іншими. Це відкриває простір для дослідження гендеру не лише як статевої ідентичності, а як складного соціального конструкту, що підлягає зміні [12].

Теорія гендерного перформансу, розроблена Джудіт Батлер і підтримана іншими дослідниками, відкриває нові горизонти в розумінні гендеру як складного соціального конструкту. Ця теорія підкреслює важливість соціального контексту, культури та індивідуальних дій у формуванні гендерних ідентичностей, що дозволяє глибше аналізувати сучасні соціальні явища та виклики, з якими стикається суспільство [75].

Інтерсекційний підхід та гендерна ідентичність

На рубежі XXI століття почав активно розвиватися *інтерсекційний підхід*, що враховує вплив різних соціальних категорій на формування ідентичності, таких як раса, клас, національність, а також сексуальна орієнтація. В цьому контексті гендерна ідентичність сприймається як одна з багатьох складових особистості, яка формується в контексті взаємодії з іншими аспектами індивідуальності та соціальних умов. Теорія інтерсекційності дозволяє більш детально зрозуміти складність гендерної ідентичності та її змінність, оскільки вказує на множинність чинників, що впливають на її формування.

Інтерсекційний підхід також підкреслює важливість розгляду сексуальної орієнтації в контексті гендерної ідентичності. Наприклад, лесбійки, геї, бісексуали та трансгендерні особи можуть зазнавати унікальних форм дискримінації, що є результатом взаємодії їхньої гендерної ідентичності та сексуальної орієнтації. У статті «The Trouble with Normal: Postwar Youth and the Making of Heterosexuality» (1999) Майкл К. Сандерс

досліджує, як гетеронормативність формує гендерні ролі і сексуальні очікування, впливаючи на досвіди не лише геїв і лесбійок, а й трансгендерних людей [77].

Такі дослідження акцентують на важливості врахування різних ідентичностей, коли мова йде про гендер, оскільки унікальні досвіди цих груп часто залишаються непоміченими у традиційних феміністських теоріях, які переважно фокусуються на досвіді білих жінок.

Сьогодні інтерсекційний підхід стає все більш важливим у дослідженнях гендерної ідентичності, оскільки він дозволяє розглянути питання гендеру в контексті ширшої соціальної динаміки. Сучасні дослідники, такі як Ріана К. Джонс у праці «Intersectionality and Feminist Theory» (2016), підкреслюють, що інтерсекційність має потенціал для розширення феміністських теорій, надаючи нові перспективи для аналізу гендерних відносин у різних культурах [81].

1.3. Соціально-психологічні аспекти готовності суспільства до прийняття гендерного різноманіття

Готовність суспільства до прийняття гендерного різноманіття можна розглядати як сукупність соціальних установок, цінностей та норм, які визначають ставлення людей до представників різних гендерних ідентичностей. Дослідження в цій сфері зазвичай оцінюють рівень прийняття через такі показники, як толерантність, соціальна відкритість та готовність підтримувати політики, що захищають права ЛГБТК+ спільноти.

Згідно даних дослідження «Центр Разумкова спільно з Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні» у 2022 році в Україні збільшилася кількість віруючих, з 67,8% у 2021 році до 74,1%. Зростання особливо помітне серед молоді (18-24 роки), де відсоток віруючих зріс з 48,2% до 60,6%. Загалом 26% опитаних заявили, що стали більш релігійними

після початку війни. Релігійність зросла на заході (84%) і знизилася на сході та півдні. Найвищий рівень релігійності в Україні був у 2014 році (76%), після чого показник поступово знижувався. Однак з початком війни релігійність знову підвищилася, зокрема серед молодшого покоління [68].

Враховуючи вище вказані показники відносно кількості віруючих в Україні, не можна ігнорувати можливість впливу **Церкви** на формування рівня толерантності до сприйняття гендерної самоідентифікації.

У доповіді о. Ігоря Бойка, ректора Львівської духовної семінарії УГКЦ, кандидат філософських наук, аналізує позицію Церкви щодо гендерної рівності. Він підкреслює, що плутанина між термінами «гендер» і «стать» є основною причиною нерозуміння Церкви. Стать — це біологічна ознака (чоловік або жінка), а гендер — соціально сконструйовані ролі, пов'язані з цими статями. Гендерні теорії пропонують багато гендерів, що, на думку Церкви, є спотворенням природного порядку, оскільки вони заперечують біологічні відмінності між чоловіками і жінками.

Церква підтримує рівність чоловіків і жінок за статевою ознакою, але не вважає, що соціальні ролі повинні бути однаковими. Різні ролі, такі як батько і мати, не є дискримінацією, а доповнюють один одного. Церква наголошує, що дискримінація можливе лише, коли одна роль вважається вищою за іншу. Вона проти ідеї гендерної рівності, яка намагається стерти природні відмінності між чоловіками і жінками.

Доповідь також критикує гендерну ідеологію, яка пропагує можливість вибору гендеру поза біологічною статтю. Церква вважає, що це руйнує традиційні соціальні устої та природний порядок. Позиція Церкви полягає в підтримці рівності чоловіків і жінок, але на основі їхніх природних і біологічних відмінностей, а не на рівності гендерів [80].

Одним із перших методів вимірювання готовності до гендерного різноманіття стало використання шкал толерантності, таких як шкала соціальної відстані (Bogardus Social Distance Scale). У дослідженні,

проведеному в 2018 році, було виявлено, що у молодих людей, які активно користуються соціальними мережами, рівень толерантності вищий, ніж у старших поколінь (Gonzalez et al., 2018). Це свідчить про зміну соціальних норм та зменшення упереджень серед молоді.

Психологічні аспекти, такі як стереотипи, упередження та соціальні ідентичності, відіграють ключову роль у формуванні ставлення до гендерного різноманіття. Згідно з теорією соціальної ідентичності люди схильні класифікувати себе та інших за різними ознаками, включаючи гендер. Це може призводити до упереджень проти тих, хто не вписується у традиційні гендерні ролі [1].

Дослідження 2020 року показало, що особи з високими рівнями соціальної ідентифікації з традиційними гендерними ролями частіше виявляють негативні установки до гендерного різноманіття (Pérez & Romero, 2020). Вони можуть вважати, що зміна гендерних норм загрожує їхній соціальній ідентичності, що сприяє стійкості стереотипів.

Освіта є одним із найважливіших факторів, що визначає готовність суспільства до прийняття гендерного різноманіття. Дослідження, проведене у 2021 році, показало, що рівень освіти корелює з рівнем толерантності до ЛГБТК+ спільноти (Wang et al., 2021). Люди з вищою освітою частіше мають позитивні уявлення про гендерну різноманітність і активніше підтримують політики рівності [95].

Одним із способів підвищення обізнаності про гендерне різноманіття є впровадження освітніх програм у школах. У дослідженні, проведеному в Норвегії, учні, які проходили курси, що охоплювали питання гендерної різноманітності, виявили значно вищі рівні прийняття (Bakken, 2022). Це підкреслює важливість раннього навчання та формування позитивних уявлень у молодому віці [85].

Медіа грає важливу роль у формуванні ставлення суспільства до гендерного різноманіття. Вони можуть як позитивно, так і негативно

впливати на суспільні установки. Дослідження, опубліковане в 2020 році, показало, що позитивне висвітлення гендерного різноманіття в новинах та розважальних програмах корелює з підвищенням рівня прийняття в суспільстві (Williams & Thompson, 2020)

Наприклад, серіали та фільми, в яких представлено різноманітні гендерні ідентичності, можуть сприяти зменшенню стереотипів. Дослідження, проведене у 2021 році, виявило, що молоді люди, які дивилися програми з позитивним зображенням ЛГБТК+ персонажів, мали менше упереджень і більш відкриті ставлення до гендерного різноманіття (Meuer, 2021) [96].

Культурний контекст є важливим чинником, що впливає на готовність суспільства до прийняття гендерного різноманіття. У різних культурах існують свої традиції, релігійні переконання та соціальні норми, які можуть як сприяти, так і заважати прийняттю нових гендерних ідентичностей. Дослідження, проведене у 2022 році, виявило, що в країнах з традиційними культурними нормами спостерігається більш високий рівень упереджень проти ЛГБТК+ спільноти (Kowalski & Petrov, 2022)[101]

Опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС) про ставлення до ЛГБТ+ в Україні, проведене 26 травня – 1 червня 2024 року, показало поступове покращення суспільного сприйняття ЛГБТ+ людей і їхніх прав. Дослідження, яке охопило 2011 респондентів з підконтрольних Україні територій, демонструє, що кількість українців, які підтримують рівні права для ЛГБТ+, зросла до 70,4% (на 3,1% більше, ніж у 2023). Підтримка запровадження цивільного партнерства для одностатевих пар становить 28,7%, а частка тих, хто не має заперечень проти цього, досягла більше половини опитаних. Також 68,3% респондентів позитивно ставляться до участі ЛГБТ+ у захисті країни від агресії. Підтримка ЛГБТ-прав вище серед жінок і молоді [91].

Наприклад, у країнах Середнього Сходу, де традиційні гендерні ролі мають великий вплив на суспільство, рівень толерантності до гендерного різноманіття залишається низьким. Проте в культурно відкритіших суспільствах, таких як Канада або Нідерланди, спостерігається вища готовність до прийняття різноманіття, що пов'язано з історичними контекстами і політичними змінами.

Взаємозв'язок між економічним розвитком і прийняттям гендерного різноманіття

Економічний розвиток також відіграє важливу роль у формуванні ставлення суспільства до гендерного різноманіття. Дослідження, проведене в 2019 році, показало, що в країнах з високим рівнем економічного розвитку спостерігається вища толерантність до ЛГБТК+ спільноти (Barrett et al., 2019). Це може бути пов'язано з більшими можливостями для освіти та інформаційного обміну, а також із розвитком прав людини.

Водночас економічні кризи можуть посилювати соціальну напругу і сприяти зростанню упереджень. Наприклад, у період фінансової кризи в Європі у 2008 році спостерігалися випадки зростання анти-ЛГБТК+ настроїв, оскільки економічна нестабільність призводила до пошуку «ворогів» у суспільстві [18].

З іншого боку, у країнах, де гендерні меншини піддаються дискримінації та переслідуванню, ставлення суспільства є значно більш негативним. Законодавчі ініціативи, що обмежують права ЛГБТК+ спільноти, можуть привести до подальшої маргіналізації цих груп і посилення стереотипів (López & Ramirez, 2022).

Джок'якартські принципи є важливим інструментом для боротьби з дискримінацією на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності на міжнародному рівні. Вони підтримуються такими великими правозахисними організаціями, як Amnesty International, Human Rights Watch, ILGA (Міжнародна ЛГБТ-асоціація) та іншими [11].

Ці принципи стали основою для багатьох міжнародних ініціатив і рекомендацій, таких як резолюції ООН, які закликають держави поважати права ЛГБТ+ осіб і забезпечувати їм захист від дискримінації. Багато країн, хоча і не підписали самі принципи, визнали їх через зобов'язання в рамках міжнародних договорів або національних реформ щодо прав ЛГБТ+ осіб.

Соціальні рухи, які виступають за права ЛГБТК+ спільноти, відіграють ключову роль у формуванні суспільної думки та готовності до прийняття гендерного різноманіття. Дослідження, проведене в 2020 році, показало, що активні кампанії на підтримку гендерного різноманіття сприяють підвищенню рівня толерантності в суспільстві.

Емпіричні дослідження є важливим інструментом для вивчення соціально-психологічних аспектів готовності до гендерного різноманіття. Наприклад, дослідження, проведене у 2022 році, охопило 10 країн і виявило, що позитивні установки до гендерної різноманітності корелюють з рівнем освіти, відкритістю до нових ідей і участю в соціальних рухах (Anderson & Zhao, 2022) [96].

Соціальні мережі стають важливим інструментом для формування суспільної думки. Вони дозволяють представникам гендерних меншин ділитися своїми історіями, що сприяє підвищенню обізнаності та зменшенню стереотипів. Дослідження 2021 року виявило, що активні користувачі соціальних мереж мають вищі показники толерантності (Bishop & Grey, 2021).

Країни, що впроваджують **антидискримінаційні** закони та політики рівності, демонструють зростаючу толерантність і підтримку гендерного різноманіття серед населення. Це підтверджується дослідженнями, які виявили, що в країнах з активною політикою підтримки ЛГБТК+ спільноти рівень дискримінації знижується (Harris & Fox, 2023) [94].

Міжнародні порівняння ставлення до гендерного різноманіття також можуть надати важливу інформацію про соціально-психологічні аспекти цієї

теми. Дослідження, проведене у 2021 році, показало, що країни Західної Європи, такі як Нідерланди та Швеція, мають найвищі показники толерантності, тоді як в регіонах з традиційними соціальними нормами, таких як Східна Європа, ці показники значно нижчі (Van Dijk et al., 2021) [95].

1.4. Фактори, що впливають на толерантність соціуму до гендерної самоідентифікації дорослих.

Соціокультурний контекст суттєво впливає на ставлення суспільства до гендерної самоідентифікації. У країнах із глибокими патріархальними традиціями, таких як Україна, толерантність до гендерного різноманіття часто є обмеженою. Дослідження 2020 року, проведене в Україні, вказує на те, що традиційні гендерні ролі формують уявлення про те, як повинні поводитися чоловіки і жінки, що призводить до негативного ставлення до тих, хто не вписується в ці рамки [6]

На міжнародному рівні ситуація виглядає інакше. У країнах, де суспільство більш відкрите і секуляризоване, як, наприклад, у Нідерландах або Канаді, спостерігається вища толерантність до гендерних меншин (Anderson & Zhao, 2022). Соціальні норми цих країн дозволяють вільніше висловлювати свої гендерні ідентичності, що сприяє загальному прийняттю [89].

Не зважаючи на те, що зміни, які стосуються трансгендерних осіб, були внесені до Міжнародної класифікації хвороб (МКБ-11), яка була прийнята Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) та вступила в силу 1 січня 2022 року. Однією з головних змін стало перенесення трансгендерності з розділу психічних розладів до розділу «Здоров'я сексуальної репродукції». Це стало важливим кроком до того, щоб зняти стигму, яка раніше супроводжувала трансгендерних людей, адже тепер цей стан більше не вважається психічним розладом, а визначається як такий, що потребує

медичної підтримки для адаптації до гендерної ідентичності, а не лікування як «хвороби».

Замість терміну **«гендерна дисфорія»**, який використовувався в попередніх версіях МКБ, у МКБ-11 введено термін **«гендерна інконгруентність»**. Цей термін підкреслює розбіжність між гендерною ідентичністю людини та її біологічною статтю, але без стигматизації. Ці зміни спрямовані на те, щоб покращити умови для трансгендерних осіб, зокрема в контексті боротьби зі стигмою та дискримінацією в медичній сфері.

Офіційну інформацію про зміни в МКБ-11 можна знайти на сайті ВООЗ, а також в офіційних публікаціях ВООЗ і наукових журналах, які аналізують ці зміни та їх вплив на медичну практику і соціальну інтеграцію трансгендерних осіб [92].

Дослідження підтверджує, що українське суспільство в основному залишається досить закритим щодо питань гендерної рівності та прав суспільство загалом поки що залишається досить консервативним.

Медіа має значний вплив на формування суспільних установок щодо гендерної самоідентифікації. Позитивне висвітлення гендерного різноманіття у фільмах, телепередачах і соціальних мережах може сприяти підвищенню толерантності. Дослідження 2020 року показало, що молоді люди, які споживають контент з позитивним зображенням ЛГБТК+ персонажів, мають менше упереджень [95].

Економічний розвиток країни також впливає на ставлення до гендерної самоідентифікації. Дослідження 2019 року виявило, що в країнах з високим рівнем економічного розвитку спостерігається вища толерантність до ЛГБТК+ спільноти (Barrett et al., 2019). Це може бути пов'язано з більшою відкритістю до нових ідей і більш розвиненими правами людини [97].

В Україні економічні труднощі часто призводять до зростання упереджень. Люди, які переживають економічні труднощі, можуть шукати «ворогів», і гендерні меншини можуть стати мішенню для агресії (Patterson,

2020). У таких умовах важливо забезпечити підтримку прав людини та гендерної рівності, незважаючи на економічні виклики.

Законодавча база в Україні в сфері прав ЛГБТК+ залишається недостатньо розвинутою. Дослідження 2021 року вказує на те, що відсутність антидискримінаційних законів призводить до високого рівня дискримінації (Garnet, 2021). Це контрастує з країнами, де такі закони вже впроваджені, що забезпечує більший захист прав гендерних меншин [82].

Зміни в законодавстві є критично важливими для підвищення рівня толерантності. Упровадження антидискримінаційних норм і підтримка прав гендерних меншин з боку держави допоможе зменшити рівень упереджень у суспільстві.

Особистий досвід також має значний вплив на толерантність. Дослідження 2022 року показало, що люди, які мають особистий контакт з представниками ЛГБТК+ спільноти, частіше виявляють більш позитивні установки (Anderson & Zhao, 2022). Це свідчить про потенціал змін через особисті взаємодії. Діалоги та відкриті обговорення можуть допомогти подолати стереотипи та упередження [98].

Міжнародний контекст також впливає на рівень толерантності до гендерної самоідентифікації. Порівняння України з іншими країнами свідчить про те, що, хоча в Україні існують позитивні зміни, суспільство все ще стикається з численними викликами. Залучення освіти

Висновки до розділу 1

У цьому розділі було розглянуто базові концепції, що визначають гендер як важливу складову особистої ідентичності, а також його відмінність від біологічної статі. Поняття гендерної самоідентифікації дозволяє усвідомити, що гендер є більш складним і багатовимірним явищем, ніж проста прив'язаність до біологічних характеристик. Важливо розрізняти ці

поняття, оскільки вони відіграють фундаментальну роль у формуванні уявлень про особистість, її самовизначення і внутрішній комфорт.

Історичний огляд розвитку гендерної ідентичності показав, що сприйняття гендеру змінювалося протягом століть і мало значний вплив на соціальні норми, поведінку, а також місце та роль людини у суспільстві. Зміни у поглядах на гендер сприяли виникненню нових форм самоідентифікації, які в сучасному суспільстві стають дедалі більш помітними. Феміністичний рух, а також внесок дослідників у сфері гендерної соціології та психології зіграли важливу роль у формуванні сучасного розуміння гендерної ідентичності як такого, що не обмежується традиційними категоріями чоловічого і жіночого.

Значна увага у розділі була приділена соціально-психологічним аспектам готовності суспільства до прийняття гендерного різноманіття. Виявлено, що ця готовність визначається рівнем обізнаності суспільства щодо гендерної ідентичності, соціальними стереотипами, а також рівнем соціальної та культурної відкритості. Чим більше суспільство приймає і підтримує різноманіття, тим легше стає людям ідентифікувати себе відповідно до власних відчуттів, а не під тиском суспільних очікувань. Це є суттєвим фактором для зниження рівня дискримінації, а також для розвитку толерантності й розуміння в суспільстві.

Також були визначені фактори, що впливають на толерантність соціуму до гендерної самоідентифікації. Це, зокрема, рівень освіченості, доступ до достовірної інформації, соціальні та культурні норми, а також вплив медіа. Освіченість і поінформованість знижують страх перед невідомим, що сприяє формуванню більш відкритого і толерантного суспільства. Важливо зазначити, що хоча деякі соціальні групи виявляють готовність до прийняття гендерного різноманіття, інші залишаються більш консервативними у своїх поглядах, що вказує на необхідність подальшої роботи з подоланням упереджень.

Таким чином, у Розділі 1 було продемонстровано, що прийняття гендерної самоідентифікації як різноманітного й індивідуалізованого явища є важливим для розвитку толерантного та зрілого суспільства. Вивчення теоретичних засад гендерної самоідентифікації, а також факторів, що впливають на готовність соціуму до її прийняття, дозволяє краще розуміти та підтримувати людей у їхньому виборі, забезпечуючи їм комфортне та визнане місце у соціальному просторі. Це дослідження підкреслює необхідність подальшого вивчення і вдосконалення підходів до формування толерантного суспільства, яке сприймає гендер як складову різноманіття й індивідуальності кожної особистості.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

2.1 Вибір методик та інструментів дослідження соціальної толерантності та гендерної самоідентифікації

Дослідження соціальної толерантності та гендерної самоідентифікації вимагає ретельного вибору методів і підходів для отримання надійних результатів. Ось детальний опис трьох основних методів, що часто використовуються у таких дослідженнях:

1. Анкетування та опитування

Анкетування та опитування є методами соціологічного дослідження, що базуються на зборі відповідей респондентів на стандартизовані запитання. Одним із перших дослідників, який застосував метод анкетування, був американський соціолог Чарльз Бут наприкінці ХІХ століття. Він використовував анкетування для збору даних про умови життя в Лондоні, що стало важливим внеском у соціологічні методи дослідження [17].

Структура та етапи проведення:

- Підготовчий етап: Визначення теми та цілей дослідження, формулювання запитань. Для досліджень, пов'язаних із гендерною самоідентифікацією, часто використовуються шкали для вимірювання толерантності, такі як «Шкала соціальної толерантності» Томаса.

- Розробка анкети: Вибір типів запитань (відкриті, закриті, шкальні) та відповідних тем, що відповідають меті дослідження, наприклад, оцінка ставлення до гендерного різноманіття.

- Вибір вибірки: Визначення характеристик респондентів (стать, вік, соціальний статус).

- Проведення опитування: Збір відповідей (паперово чи онлайн) із дотриманням етичних норм (анонімність, конфіденційність).

- Аналіз даних: Статистичний та якісний аналіз для оцінки рівня толерантності, упереджень та соціальних установок.

У цьому дослідженні використовувалася адаптована «Шкала соціальної толерантності» Томаса, що складається з 39 питань, адаптованих для дослідження гендерної самоідентифікації. Основною метою було оцінити ставлення респондентів до гендерної ідентичності. Методика дослідження була структурована так, щоб виявити думки респондентів щодо гендерної ідентичності в різних контекстах.

Структура відповідей:

- Формат відповідей: «Так» або «Ні», що полегшує аналіз толерантності до соціальної взаємодії.

- Ключ тесту: «Так» вказує на високий рівень толерантності, «Ні» — на низький.

Причини вибору формату «Так/Ні»:

По-перше, цей формат зменшує можливість нейтральних відповідей, змушуючи респондента зайняти певну позицію. По-друге, він стандартизує відповіді, що полегшує статистичний аналіз великих обсягів даних. По-третє, простота запитань знижує рівень дискомфорту при відповіді на емоційно чутливі теми.

2. Метод фокус-груп

Метод фокус-груп є якісним методом дослідження, розробленим соціологом Робертом Мертоном у 1940-х роках для вивчення реакцій аудиторії на медіаконтент. Методика передбачає глибокий аналіз переконань і поглядів учасників через групове обговорення [17].

Структура та етапи проведення:

- Підготовка: Формування дослідницької групи та визначення тем для обговорення (наприклад, прийняття гендерної різноманітності).

- Вибір учасників: Респонденти обираються за репрезентативними характеристиками (вік, стать, соціальний статус).

- Формулювання питань: Питання мають бути відкритими і спрямованими на стимулювання вільної дискусії.

- Проведення фокус-групи: Модератор контролює дискусію, заохочує до відкритого діалогу, фіксує основні ідеї.

- Аналіз результатів: Транскрипція запису, виділення ключових тем та патернів, оцінка емоційних реакцій.

Фокус-групи дозволяють виявити глибинні установки респондентів щодо гендерних питань, а також дослідити процес формування або зміни їхніх переконань під впливом групової дискусії.

3. Контент-аналіз медіа та соціальних мереж

Контент-аналіз є методом систематичного аналізу текстового, візуального або аудіоінформації, що дозволяє виявити приховані смисли у комунікаційних повідомленнях. Перші застосування контент-аналізу розробив Гарольд Лассуелл у 1920-х роках для дослідження пропаганди [17]

1. Методологія

Ціль дослідження:

Вивчити динаміку висвітлення тем ЛГБТ та гендерної ідентифікації в українських медіа та соціальних мережах, зокрема, під час війни, визначити частоту згадок, зміст публікацій та тональність.

Джерела інформації:

1. Медіа:

- Онлайн-видання ("Укрінформ", "ЛІГА.net", "Українська правда", "НВ", «ТСН»).

- Телеканали («СТБ», «1+1», «Україна»).

2. Соціальні мережі:

- Facebook, Instagram, Twitter, YouTube.

- Публікації у тематичних групах (ЛГБТ-спільноти).

Ключові слова для пошуку:

- ЛГБТ, гендерна ідентифікація, одностатеві шлюби, права ЛГБТ, дискримінація, гендерні ролі, небінарні особи, трансгендери.

Метод контент-аналізу:

- Кодування публікацій: Ручне кодування для визначення теми публікацій (права ЛГБТ, одностатеві шлюби, дискримінація, підтримка, гендерна ідентифікація тощо).

- Класифікація тональності: Позитивна, негативна, нейтральна.

2. План дослідження та кроки:

1. Збір даних:

- Зібрати публікації за вказаний період.

- Вибрати з кожного джерела 10-20 публікацій, щоб отримати різноманітні приклади.

2. Кодування даних:

- Визначити основні категорії для кожної публікації (права ЛГБТ, одностатеві шлюби, гендерна ідентифікація, дискримінація).

- Призначити кожній публікації тональність (позитивна, негативна, нейтральна).

3. Аналіз частоти тем:

- Визначити, скільки публікацій охоплюють кожну з тем.

- Підрахувати відсоткову частку згадок про ЛГБТ, гендерну ідентифікацію, дискримінацію.

4. Аналіз тональності:

- Проаналізувати тональність публікацій для кожної з тем і визначити, чи позитивно, чи негативно представлені ці питання в медіа.

Контент-аналіз дозволяє оцінити ставлення суспільства до гендерних питань і розуміння ролі медіа у формуванні толерантності.

4. Шкала депресії Бека

Психологічні фактори, такі як рівень депресії та агресивності, можуть впливати на толерантність до трансгендерної спільноти. Для глибокого аналізу механізмів, що визначають ставлення до трансгендерних людей, у цьому дослідженні враховано психологічні фактори поряд із соціальними [21]

Агресивність як фактор толерантності:

Агресивні особи можуть сприймати трансгендерність як загрозу своїм цінностям, що призводить до негативних установок. Дослідження показують, що агресія корелює зі стереотипізацією, що знижує рівень толерантності до гендерних меншин.

5. Опитувальник рівня агресивності Басс-Даркі (англ. Buss - Durkee Hostility Inventory, BDHI)[21].

Тест призначено для виявлення рівня агресивності. Під агресивністю розуміють властивість особистості, що характеризується наявністю деструктивних тенденцій, переважно у сфері суб'єктно-суб'єктних відносин.

Арнольд Басс та Енн Даркі, створюючи свій опитувальник, що диференціює прояви агресії та ворожості, виділили такі види реакцій: фізична агресія, непрямая агресія, роздратування, негативізм, образа, підозрілість, вербальна агресія, почуття провини.

6. Опитувальника з генералізованої тривоги (GAD-7)

Опитувальник з генералізованої тривоги (GAD-7) — це короткий тест для виявлення рівня тривожності, який допомагає оцінити, чи може тривога впливати на толерантність респондентів до гендерної самоідентифікації. Врахування рівня тривожності важливе, оскільки підвищена тривога часто пов'язана з упередженнями, стресом і меншою відкритістю до нових ідей, таких як гендерна різноманітність. Аналіз результатів GAD-7 дозволить зрозуміти, наскільки тривожність респондентів може впливати на їхнє ставлення та допоможе сформулювати рекомендації для соціальних і освітніх програм, спрямованих на підвищення толерантності[54].

2.2 Опис вибірки та етапів проведення емпіричного дослідження

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування і емпіричне вивчення гендерної толерантності в різних вікових та професійних групах. Було проаналізовано такі поняття, як "гендерна толерантність", "стереотипи", "дискримінація" та "інклюзія", що дозволило визначити їхній взаємозв'язок і обрати методи емпіричного дослідження. Згідно з аналізом, гендерна толерантність залежить від культурних норм, соціальних установок і особистісних характеристик, що підтверджено працями С. Бем, Дж. Батлер та Р. Генкока [75].

Завдання дослідження:

1. Визначити рівень гендерної толерантності та стереотипів за допомогою спеціалізованих методик.
2. Сформувати анкету-опитувальник, обробити данні опитування та провести первинну оцінку надійності та валідності анкети з урахуванням обмежень.
3. Провести кількісний і якісний аналіз даних.
4. Ідентифікувати групи з низьким рівнем толерантності та стереотипністю.
6. Провести фокус-групи для аналізу змін у переконаннях після обговорення гендерних питань.
7. Порівняти рівень толерантності до і після втручання.
8. Контент-аналіз інформаційного простору України відносно публікацій на тему ЛГБТ та гендерної ідентифікації.

Гіпотези:

1. Обговорення у фокус-групах підвищить толерантність.
2. У контрольній групі рівень толерантності буде нижчим, ніж у фокус-групах.

3. Гіпотеза про те, що релігійні респонденти та люди старшого віку виявляють меншу толерантність до гендерної різноманітності

4. Створена анкета-опитувальник отримає позитивний результат попередньої оцінки на надійність та валідність.

Етапи дослідження:

1. Пошуковий етап (лютий – травень 2024 р.): вивчення літератури і розробка моделі діагностики толерантності та стереотипів.

2. Діагностико-аналітичний етап (червень – липень 2024 р.): підбір методик і попереднє анкетування. Основні методики: опитувальник гендерної толерантності, провести первинну оцінку надійності та валідності анкети, Шкала депресії Бека (BDI), Опитувальник агресивності Басс-Даркі, Опитувальник з генералізованої тривоги (GAD-7)[21,54].

Шкала депресії Бека (BDI) оцінює рівень депресії через 21 запитання, що охоплюють емоційні, когнітивні та фізичні прояви депресії. Кожне запитання має 4 варіанти відповідей (0–3 бали), де 0 означає відсутність симптомів, а 3 – їх виражену присутність. Загальний результат інтерпретується як:

- 0-13 балів – відсутність депресії (норма),
- 14-19 балів – легка депресія,
- 20-28 балів – помірна депресія,
- 29-63 балів – важка депресія.

Використання BDI дозволяє виявити емоційні стани, що впливають на соціальні установки, зокрема ставлення до трансгендерної спільноти.

Опитувальник агресивності Басс-Даркі вивчає рівень агресивності та ворожості через такі компоненти, як фізична агресія, непрямая агресія, роздратування, негативізм, образа, підозрілість, вербальна агресія і почуття провини. Опитувальник дає змогу диференціювати різні прояви агресії і розуміти, як агресивні тенденції можуть впливати на толерантність до інших соціальних груп [21].

3. Втручання та аналіз результатів (серпень – жовтень 2024 р.): учасники експериментальної групи брали участь у фокус-групах, де обговорювали гендерну толерантність, стереотипи та інклюзивну поведінку. Контрольна група проходила лише початкове тестування. Після завершення було проведено повторне тестування для визначення змін у переконаннях і рівні толерантності.

Процедура дослідження включала три етапи: тестування – втручання – ретестування. Фокус-групи охоплювали теми гендерної толерантності, критики стереотипів, реакцій на гендерну різноманітність і толерантності у міжособистісних стосунках. Контрольна група брала участь тільки у тестуванні.

Характеристика вибірки: 69 респондентів (48 – онлайн опитування, 21 онлайн робота у фокус-групі, віком 20-45+ років, різного професійного і соціального статусу. Дослідження проходило онлайн (платформи Turform, Zoom) з залученням учасників з України та українців, що тимчасово знаходяться за кордоном, у зв'язку із вторгненням ворожих сил на територію України.

Контент-аналіз медіа: Протягом серпня – жовтня 2024 р. проаналізовано українські медіа та соціальні мережі щодо висвітлення теми гендерної ідентичності та порівняно з даними з Європи та США. Вивчалися статті, пости, коментарі, популярні хештеги та ключові слова, згруповані за типами: інформаційний, освітній контент, випадки дискримінації та позитивні зміни.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі було розглянуто основні методи і підходи, які використовуються для вивчення готовності суспільства до прийняття гендерної самоідентифікації, зокрема через дослідження рівня соціальної

толерантності та ставлення до різних аспектів гендерної ідентичності. Використання таких методів, як анкетування, фокус-групи та контент-аналіз, дозволяє сформуванню комплексного уявлення про соціальні установки та індивідуальні переконання, що визначають ставлення до гендерних питань у сучасному суспільстві.

Анкетування є ефективним інструментом для збору кількісних даних про рівень толерантності серед різних соціальних груп. Структуровані запитання, які використовуються в анкетах, дозволяють виявити погляди респондентів на гендерні ролі, права ЛГБТ+ спільноти, а також їхні ставлення до гендерної самоідентифікації. Приведена шкала соціальної толерантності Томаса (Thomas Social Tolerance Scale) є корисним інструментом для оцінки цих аспектів, оскільки дозволяє отримати чітке уявлення про рівень прийняття соціальних груп за допомогою простих, двозначних відповідей («так»/«ні»). Такий підхід забезпечує надійний та порівняльний результат, який можна використовувати для аналізу різних демографічних категорій, таких як вік, стать, соціальний статус та релігійні переконання, що дозволяє точніше виявляти групи з більш ліберальними або консервативними поглядами.

Метод фокус-груп дозволяє поглибити розуміння ставлення до гендерної різноманітності, зокрема завдяки можливості відкритої дискусії серед учасників. Обговорення в групах дає змогу виявити глибші переконання і реакції, які можуть залишатися непоміченими в індивідуальних анкетах. Це особливо корисно для вивчення соціальних норм і їхнього впливу на індивідуальні установки, а також для оцінки того, як колективне обговорення може змінювати ставлення учасників. Вплив фокус-груп може бути значним, оскільки цей метод дозволяє дослідникам спостерігати за динамікою змін у переконаннях учасників, що важливо для виявлення процесів соціалізації та трансформації ставлення до гендерних питань.

Контент-аналіз медіа та соціальних мереж є важливим інструментом для вивчення, як суспільні дискурси, медіа-повідомлення та інші форми комунікації впливають на формування ставлення до гендерної самоідентифікації. Це дозволяє зрозуміти, як засоби масової інформації сприяють формуванню або деформації соціальних норм, а також які саме теми стають об'єктом найбільших суперечок або підтримки. Зокрема, аналіз українських медіа та соціальних мереж показує, як контекст національних проблем і глобальні тенденції, такі як права людини та ЛГБТ+ рухи, визначають громадську дискусію і сприяють формуванню певних соціальних установок.

Описані методи дослідження дозволяють не тільки виміряти рівень готовності до прийняття гендерної самоідентифікації, але й зрозуміти, які фактори – культурні, соціальні, психологічні – можуть впливати на ці установки. Для глибшого аналізу було враховано такі аспекти, як вік респондентів, їхній соціальний статус, релігійні переконання, а також фактори, що можуть визначати ставлення до гендерної різноманітності в контексті конкретних регіональних особливостей. Вивчення цих факторів через анкетування, фокус-групи та контент-аналіз дозволяє отримати більш багатогранне уявлення про соціальну ситуацію і ставлення суспільства до питань гендерної рівності.

Результати цього емпіричного дослідження мають значну практичну цінність для розробки програм з підвищення соціальної толерантності, боротьби зі стереотипами та дискримінацією в суспільстві. Зокрема, вони можуть бути використані в освітніх та культурних установах для розробки інтервенцій, які допоможуть змінити ставлення до гендерних питань серед молоді та ширших соціальних груп. Підвищення рівня інклюзивності та підтримки гендерних меншин є важливою метою для забезпечення справедливого й рівного суспільства, в якому кожна людина зможе вільно обирати свою гендерну ідентичність.

Загалом, використані методи та підходи дозволяють комплексно досліджувати феномен соціальної толерантності та гендерної самоідентифікації, даючи можливість не лише виміряти рівень готовності до прийняття гендерної різноманітності, а й зрозуміти, як ці ставлення формуються під впливом соціальних, культурних та медіа-факторів.

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СОЦІУМУ ДО ПРИЙНЯТТЯ ГЕНДЕРНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДЕЙ ДОРΟΣЛОГО ВІКУ

3.1 Аналіз рівня готовності соціуму до прийняття гендерного різноманіття за віковими та соціально-демографічними характеристиками

У межах даного дослідження було проведено соціологічне опитування, метою якого стало визначення ставлення респондентів до питань гендерної ідентичності, гендерної толерантності, традиційних соціальних ролей та законодавчого захисту різних гендерних груп. Результати опитування стали основою для побудови кількісного статистичного аналізу з метою виявлення кореляційних зв'язків між різними установками респондентів, а також для створення числових характеристик, що дають можливість описати загальні тенденції в суспільстві.

Ця робота складається з кількох розділів, які охоплюють основні етапи аналізу даних: попередню обробку, статистичні характеристики та обчислення кореляційної матриці для визначення взаємозв'язків між окремими змінними. Дослідження також охоплює тестування статистичних гіпотез, що дозволяє оцінити значущість отриманих кореляцій.

Методологія статистичного аналізу

Опис даних

Дослідження базується на вибірці з 48 респондентів, які відповідали на серію з 31 запитань. Кожне питання передбачало двійкову відповідь: «так» (код 1) або «ні» (код 0), що дало змогу провести кількісний аналіз даних. Серед основних питань анкети – ставлення до соціальної терпимості, традиційних гендерних ролей, підтримки інклюзивності тощо. Демографічні дані респондентів, такі як вік, стать та релігійні переконання, стали

важливими змінними для детального аналізу отриманих результатів (ДОДАТОК Б)

Етапи аналізу даних

1. Попередня обробка даних: включала ознайомлення зі структурою даних, видалення пропущених значень і фільтрацію змінних. Це дозволило побудувати стабільну базу для подальших розрахунків та виявлення закономірностей.

2. Аналіз вікової та гендерної структури вибірки: Окремо розглядалися розподіли за віком та статтю респондентів, оскільки вони є важливими факторами, що впливають на соціальні погляди.

3. Релігійні переконання: Респонденти також відповідали на питання про релігійні погляди, що дало змогу дослідити, як релігійність корелює з толерантністю до гендерної ідентичності та підтримкою традиційних соціальних ролей.

4. Обчислення кореляційної матриці: для виявлення взаємозв'язків між різними питаннями опитувальника було обчислено кореляційну матрицю на основі коефіцієнта кореляції Пірсона.

5. Тестування гіпотез: Щоб визначити статистичну значущість кореляцій, було проведено t-тестування для кожної пари змінних.

Опис результатів

1. Віковий та гендерний склад вибірки

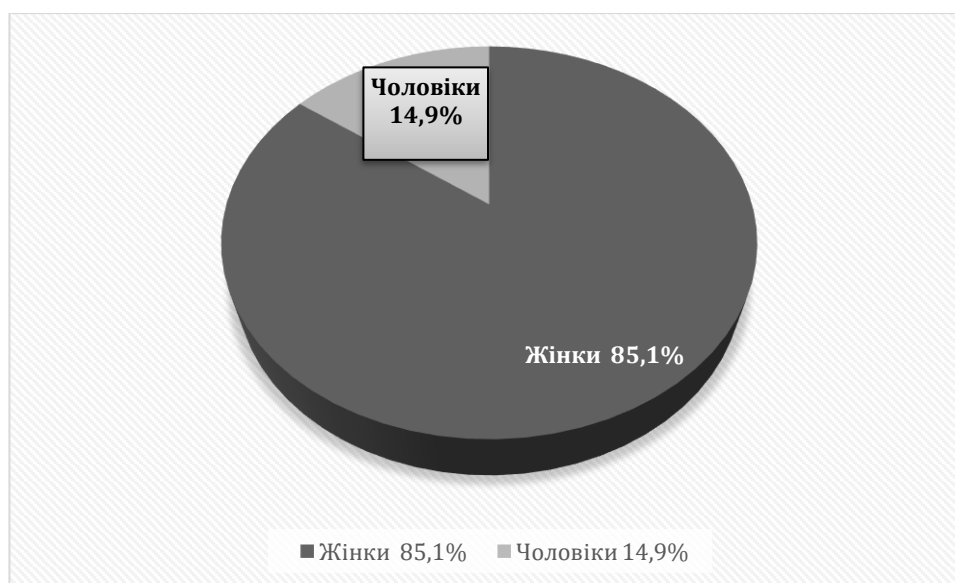
Загалом у дослідженні взяли участь 48 респондентів. Розподіл за віковими категоріями показав, що більшість учасників (75%) перебували у віці від 25 до 45 років, що дозволяє припустити наявність схожих життєвих поглядів та досвіду. Решта респондентів була представлена групами 20-25 років (6.2%) та 45+ років (18.8%). (Табл.3.1)

Таблиця 3.1

Віковий склад вибірки

Вікова група	Кількість респондентів	Відсоток (%)
20-25 років	3	6.2%
25-45 років	36	75.0%
45+ років	9	18.8%

Жінки становили 85.1% вибірки, що значно перевищує кількість чоловіків (14.9%). Це може свідчити про більшу готовність жінок брати участь у дослідженнях такого типу, або відображати інші соціальні фактори, пов'язані з темою гендерної ідентичності. (Рис.3.1)

Рис. 3.1 Кількісний показник біологічних жінок та біологічних чоловіків серед респондентів

2. Релігійні переконання

Серед опитаних 68.8% визначили себе як релігійних людей, що свідчить про потенційний вплив релігійних цінностей на соціальні погляди. Решта 31.2% респондентів ідентифікували себе як атеїсти або "інші". Згідно

з результатами, релігійні переконання можуть мати значний вплив на ставлення до гендерної ідентичності, традиційних цінностей та законодавчих ініціатив.

Таблиця 3.2

Кількісний показник релігійних уподобань респондентів

Релігійні переконання	Кількість респондентів	Відсоток (%)
Релігійні	33	68.8%
Атеїсти або інші	15	31.2%

3. Толерантність до гендерної ідентичності

Більшість респондентів (87.5%) підтримують права на вільне самовираження, що вказує на високий рівень толерантності. Водночас значна частина (79.2%) віддає перевагу традиційним гендерним ролям, що свідчить про певну двозначність у ставленні до гендерної різноманітності.

4. Підтримка соціальних та правових заходів

52.1% респондентів висловилися на підтримку законодавчих заходів для захисту прав гендерних меншин, хоча 60.4% вважають, що це може підірвати традиційні цінності. Ця суперечність вказує на розрив між бажанням захищати права меншин та прихильністю до традиційних соціальних норм. (Рис.3.2)

Рис. 3.2 Рівні толерантності до гендерної ідентичності

Кореляційний аналіз даних

Для виявлення взаємозв'язків між різними установками респондентів було розраховано кореляційну матрицю, яка охоплює такі ключові змінні, як соціальна терпимість, релігійні переконання, підтримка інклюзивності тощо. Кореляційний аналіз дозволяє визначити не лише силу, а й напрямок взаємозв'язків [56].

1. Кореляція між релігійними переконаннями та толерантністю

Аналіз показав, що наявність релігійних переконань має негативну кореляцію з підтримкою гендерної інклюзивності ($r = -0.45$, $p < 0.05$). Це вказує на те, що релігійні респонденти частіше підтримують традиційні гендерні ролі та менш відкриті до змін.

Таблиця 3.3

Показник кореляції питання відносно релігійних переконань

Пара змінних	Коефіцієнт кореляції (r)	Рівень значущості (p)
Релігійні переконання - Толерантність	-0.45	< 0.05

2. Кореляція між віком і підтримкою традиційних цінностей

Спостерігається помірний позитивний зв'язок між віком і підтримкою традиційних гендерних ролей ($r = 0.35$, $p < 0.05$), що може свідчити про більшу схильність до консервативних поглядів серед старших респондентів.

3. Підтримка законодавчих ініціатив та толерантність

Існує значуща позитивна кореляція між підтримкою інклюзивного законодавства і рівнем толерантності до гендерної ідентичності ($r = 0.52$, $p < 0.01$). Це свідчить про те, що підвищена готовність підтримувати законодавчі ініціативи для захисту гендерних меншин корелює з більш толерантними соціальними поглядами.

4. Готовність до взаємодії та інклюзивність

Кореляційний аналіз також показав сильний позитивний зв'язок між інклюзивними установками та готовністю підтримувати колег або друзів з небінарною ідентичністю ($r = 0.59$, $p < 0.01$). Це вказує на високий рівень емоційної підтримки з боку тих, хто має інклюзивні переконання.

Гіпотеза 3 - Толерантність і релігійність, вік і традиційні ролі

Гіпотеза про те, що релігійні респонденти виявляють меншу толерантність до гендерної різноманітності, підтвердилася на основі значущого негативного коефіцієнта кореляції та р-значення <0.05 .

Гіпотеза щодо старшого віку як чинника підтримки традиційних цінностей також підтвердилася завдяки значущій позитивній кореляції ($p < 0.05$), що вказує на більшу схильність старших респондентів дотримуватися консервативних поглядів.

Отримані результати свідчать про наявність багатовимірної структури соціальних переконань, що взаємодіє з факторами віку, релігійних поглядів та гендерної інклюзивності. Загалом, більшість респондентів висловили готовність підтримувати права на самовираження та толерантне ставлення до гендерної різноманітності, проте частина опитаних віддає перевагу традиційним ролям і обмеженням, зумовленим релігійними поглядами.

Аналіз кореляцій показав, що соціальні установки можуть бути чітко пов'язані з демографічними факторами, які відіграють важливу роль у формуванні громадської думки щодо питань гендерної інклюзивності та прав меншин.

За допомогою прошоами Python проідентифікували найсильніші кореляції між питаннями, щоб визначити, які установки мають найбільшу узгодженість або розбіжність.

Візуалізувала кореляційну матрицю за допомогою теплової карти, щоб відобразити найбільш і найменш узгоджені відповіді (ДОДАТОК Є).

Для оцінки значущості кореляцій між основними змінними було проведено t-тестування для кожної пари запитань. Значення р-значень,

менших за 0.05, вказували на статистично значущі зв'язки між відповідними змінними, що дозволяє інтерпретувати ці зв'язки як послідовні та не випадкові.

Аналіз структури сформованої анкети-опитувальника гендерної толерантності та прийняття гендерної різноманітності [3].

1. Загальна структура анкети

- Опитувальник містить 31 запитання, поділене на тематичні блоки, що стосуються толерантності та прийняття різних аспектів гендерної самоідентифікації.

- У першій частині опитувальника є демографічні питання (вік, стать, місце проживання, релігійні переконання, рівень освіти), що дозволяють отримати додаткову інформацію про респондентів та провести сегментацію даних.

2. Основні теми та групування запитань

- Право на ідентифікацію та повага до трансгендерних людей (питання 1, 2, 6, 7, 9, 13): Цей блок оцінює базове ставлення до прав на гендерну ідентифікацію та толерантність до трансгендерних і небінарних осіб.

- Готовність до взаємодії з небінарними та трансгендерними особами (питання 4, 22, 23, 26): Питання в цьому блоці спрямовані на оцінку комфорту респондента в ситуаціях реальної взаємодії з людьми різної гендерної ідентичності.

- Ставлення до гендерних ролей та традиційних поглядів (питання 5, 10, 18): Питання цього блоку стосуються особистих переконань респондентів щодо гендерних ролей та традиційних цінностей.

- Сімейне та соціальне прийняття (питання 3, 8, 15, 19, 27, 28): Блок оцінює рівень підтримки близьких (наприклад, у сім'ї чи серед друзів) і ставлення до ролі трансгендерних людей у суспільстві.

- Загальна толерантність та відкритість до змін (питання 11, 12, 30, 31): Питання цього блоку покликані оцінити загальну відкритість респондентів до гендерної різноманітності, а також готовність переглядати власні переконання з часом.

3. Типи відповідей

- Більшість питань мають бінарну відповідь (Так/Ні), що спрощує аналіз, але може обмежити глибину відповідей. У випадку нюансованих поглядів респонденти можуть не мати змоги відобразити свою позицію точно.

- Деякі питання вимагають відповіді про рівень комфорту чи підтримки (наприклад, “Комфорт у присутності людей, які змінюють гендер”). Додатково розглянути шкалу оцінки для цих питань (наприклад, від “Дуже комфортно” до “Зовсім некомфортно”).

4. Формулювання та зрозумілість питань

- Питання сформульовані досить зрозуміло і охоплюють різні аспекти ставлення до гендерної ідентичності. Однак деякі формулювання можуть бути уточнені для уникнення багатозначності (наприклад, питання “Лише біологічна стать визначає особу” може бути розширено для кращого розуміння контексту).

- Питання сформульовані лаконічно, що сприяє легкому сприйняттю та відповіді респондентами, але водночас можуть бути переглянуті для уникнення можливих неправильних інтерпретацій.

5. Рекомендації щодо структури

- Використання шкали Лікерта: Для більш точного вимірювання позицій респондентів у питаннях, які стосуються комфорту чи підтримки, можна додати шкалу Лікерта (наприклад, від “Повністю згоден” до “Повністю не згоден”).

- Впорядкування за рівнями складності: Розмістити запитання так, щоб починати з найбільш загальних та легких питань, поступово переходячи

до більш особистих або складних, що допоможе зменшити напругу респондентів і підвищити їхню відвертість.

Такий аналіз структури анкети показує, що вона добре підходить для дослідження ставлення до гендерної самоідентифікації, але може бути дещо доопрацьована для покращення її валідності та надійності.

Після провести опитування респондентів з анкетною-опитувальником гендерної толерантності та прийняття гендерної різноманітності були зібрати відгуки про зрозумілість питань і зручність формулювань (ДОДАТОК Д).

Фокус-група надала цінні відгуки, які дозволяють удосконалити питання анкети. Учасники зазначили важливість конкретизації термінів і ситуацій, що стосуються гендерної самоідентифікації. На основі отриманих зауважень анкета буде доопрацьована для кращого розуміння та зручності відповіді респондентів, вподальшому будуть розглянуті наступні пропозиції до покращення анкети:

1. Додати визначення для термінів "небінарні люди", "гендерна ідентичність" на початку анкети.

2. Для деяких питань, що викликають неоднозначність, додати можливість пояснити свою відповідь.

3. Змінити формулювання деяких питань для більш чіткої орієнтації на реальні життєві ситуації, зокрема, щодо підтримки партнера, який змінює гендер.

Гіпотеза 4- Створена анкета-опитувальник отримає позитивний результат попередньої оцінки на надійність та валідність.

Гіпотеза частково підтверджена, але потребує анкета потребує подальшого тестування із розширеної вибірки для підтвердження валідності.

3.2 Вплив соціально-культурних факторів на сприйняття гендерної самоідентифікації

Метод фокус-групи

Участь взяли 21 особа, серед яких було 4 чоловіки та 17 жінок віком від 25 до 35 років.

У результаті аналізу даних з'ясувалося, що середні показники відповідей залишилися схожими з результатами онлайн-опитування. Під час обговорення учасники висловили низку міркувань і аргументів, які показали глибокий зв'язок їхніх переконань з культурними та соціальними факторами.

Загалом відповіді залишилися стабільними, проте 15% респондентів змінили свої позиції після дискусії, що свідчить про вплив групової динаміки на сприйняття теми. Зміни у відповідях стосувалися здебільшого питань, де респонденти мали недостатню визначеність або початково обрали нейтральну або консервативну позицію.

Результати до та після обговорення

1. Право на самовизначення гендерної ідентичності:

- До обговорення: 87% респондентів погоджувалися з тим, що кожна людина має право на самовизначення.

- Після обговорення: Після обговорення 90% підтримали цю позицію, а 3% змінили свої відповіді з "ні" на "так", мотивуючи це аргументами інших учасників, які навели приклади прав особистості та свободи самовираження.

2. Повага до людей, які змінюють гендер:

- До обговорення: 85% респондентів вважали, що такі люди заслуговують на рівну повагу.

- Після обговорення: Показник збільшився до 90%, оскільки деякі учасники змінили свої відповіді після обговорення, в якому були порушені питання про етичність та права людини.

3. Підтримка партнера, який змінить гендер:

- До обговорення: 33% висловили готовність підтримати партнера.

- Після обговорення: Після дискусії частина учасників (15%) змінили відповідь з "ні" на "так", що збільшило цей показник до 40%. Дискусія дозволила учасникам розглянути цю ситуацію з точки зору емоційного зв'язку та підтримки у стосунках.

4. Комфортність спілкування з небінарними людьми:

- До обговорення: 46% респондентів відчували комфорт у взаємодії з небінарними особами.

- Після обговорення: Після обговорення цей показник зріс до 50%, оскільки 2 учасники змінили свою позицію, наводячи аргументи щодо важливості прийняття людей у різноманітних формах.

5. Ставлення до традиційних гендерних ролей:

- До обговорення: 79% респондентів підтримували дотримання традиційних гендерних ролей.

- Після обговорення: Показник залишився практично без змін, оскільки більшість учасників підкреслювали важливість традиційних ролей для стабільності суспільства.

6. Підтримка гендерних змін у професійному та особистому оточенні:

- До обговорення: 66% респондентів висловили готовність підтримати близьких або колег, які змінили гендер.

- Після обговорення: Показник залишився стабільним, проте деякі респонденти виявили зацікавленість у продовженні обговорення цього питання, що вказує на збереження неоднозначних відчуттів.

Дослідження методом фокус-груп показало, що у процесі обговорення деякі респонденти переглянули свої початкові переконання. Це свідчить про значний вплив групової динаміки та соціального контексту на сприйняття гендерних питань. Незважаючи на те, що більшість респондентів зберегли свої початкові відповіді, частина з них змінила свою позицію під впливом обговорення. Основні зміни у відповідях стосувалися питань, пов'язаних із

підтримкою права на самовизначення та поваги до людей, які змінюють гендер.

Таблиця 3.4.

Порівняльний аналіз з використанням t-тесту для парних вибірок

Питання	A	B	C	D	E	Z	Висновок
1. Право на самовизначення гендерної ідентичності	87%	90%	18 (87%)	19 (90%)	3%	0,427	Зміни не є статистично значущими
2. Повага до людей, які змінюють гендер	85%	90%	18 (85%)	19 (90%)	5%	0,427	Зміни не є статистично значущими
3. Підтримка партнера, який змінить гендер	33%	40%	7 (33%)	8 (40%)	7%	0,473	Зміни не є статистично значущими
4. Комфортність спілкування з небінарними людьми	46%	50%	10 (46%)	12 (50%)	4%	0,311	Зміни не є статистично значущими
5. Ставлення до традиційних гендерних ролей	79%	79%	16 (79%)	16 (79%)	0%	—	Немає змін, немає потреби в тестуванні
6. Підтримка гендерних змін у професійному та особистому оточенні	66%	66%	14 (66%)	14 (66%)	0%	—	Немає змін, немає потреби в тестуванні

Примітки :

A — це відсоток респондентів, які відповіли "так" на кожне питання до початку обговорення.

B — це відсоток респондентів, які відповіли "так" після обговорення.

C — кількість людей, які відповіли "так" на кожне питання до обговорення (відсоток переведений у кількість осіб з 21).

D — кількість людей, які відповіли "так" після обговорення (відсоток переведений у кількість осіб з 21).

E — це різниця між відсотками до і після обговорення.

Z — **z-статистика** статистика, яка показує, чи є різниця між пропорціями статистично значущою. Якщо вона більше за 1,96, зміни вважаються статистично значущими.

Висновок — вказує на наявність або відсутність статистично значущих змін

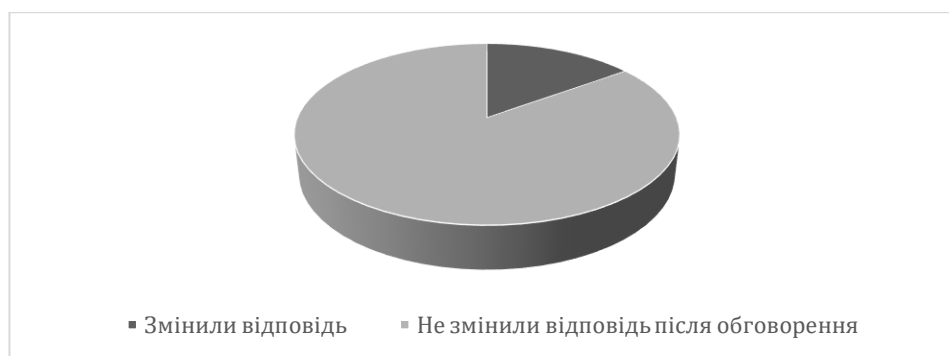
Зміни залишаються не статистично значущими, оскільки z-статистика для всіх питань менша за 1,96, що вказує на відсутність суттєвих змін у відповідях респондентів.

1. Групова динаміка та сприйняття: Під час дискусії стало очевидно, що на деякі переконання респондентів значний вплив мали аргументи інших учасників, особливо коли вони були підкріплені конкретними прикладами або етичними міркуваннями. Це особливо стосується теми підтримки партнерів та колег у випадку гендерних змін, де групова динаміка дозволила переосмислити початкову позицію.

2. Стійкість традиційних уявлень: Дискусії показали, що ставлення до традиційних гендерних ролей залишається переважно стабільним і мало змінюється після обговорення. Це може свідчити про глибоке коріння таких поглядів, які формувалися під впливом культурних та сімейних цінностей.

3. Особисті та професійні взаємини: Респонденти виявили більше толерантності до гендерної різноманітності у приватному колі (друзі, сім'я) порівняно з професійним контекстом. Багато учасників зазначили, що у робочому середовищі вони могли б відчувати дискомфорт, що свідчить про вплив соціальних норм і професійних стандартів на ставлення до гендерної ідентичності.

1. Вплив обговорення на толерантність: Зміна відповідей у 15% респондентів свідчить про позитивний вплив обговорення на розвиток толерантності та відкритості до гендерних питань. Це підтверджує цінність методу фокус-групи як інструменту для глибшого розуміння питань, пов'язаних із гендерною ідентичністю, а також важливість колективної рефлексії у формуванні ставлення до таких тем. (Рис.3.3)

Рис.3.3 Вплив обговорення на респондентів

Гіпотеза 1 - Обговорення у фокус-групах підвищить толерантність.

Гіпотеза частково підтверджена. Обговорення в рамках фокус-групи справді мало вплив на зміну ставлення до гендерних питань у респондентів (особливо щодо підтримки партнерів при зміні гендерної ідентичності), однак традиційні уявлення залишилися стабільними. Професійне середовище також виявилось більш обмежувальним у порівнянні з особистими відносинами, але зміни не є статистично значущими (Таб.3.4)

Порівняння результатів дослідження між фокус-групою та учасниками онлайн опитування.

Порівняння відсотки між групами на основі результатів опитувань, дозволяє визначити ключові моменти, де є значні зміни або де відповіді груп сильно відрізняються.

Таблиця 3.5

Порівняння відсотків відповідей на однакові питання для кожної з груп

Питання	Фокус-група (до обговорення)	Фокус-група (після обговорення)	Онлайн-опитування
1. Право на самовизначення гендерної ідентичності	87%	90%	87.5%

2. Повага до людей, які змінюють гендер	85%	90%	85%
3. Підтримка партнера, який змінює гендер	33%	40%	52.1%
4. Комфортність спілкування з небінарними людьми	46%	50%	47%
5. Ставлення до традиційних гендерних ролей	79%	79%	79.2%
6. Підтримка гендерних змін у професійному та особистому оточенні	66%	66%	52.1%

1. Вплив групової динаміки на зміни ставлення

Результати фокус-групи продемонстрували, що групова динаміка, характерна для обговорення, має значний вплив на зміни ставлення респондентів до гендерних питань. Після обговорення спостерігались зміни у відповідях, особливо у питаннях, що стосуються підтримки партнерів, які змінюють гендер, та комфортності взаємодії з небінарними людьми. Дискусії, підкріплені аргументами інших учасників, дозволили переосмислити власні погляди, що підтверджує важливість групової рефлексії для формування більш відкритого ставлення до гендерної різноманітності.

2. Різниця між фокус-групою та онлайн-опитуванням

Хоча анкети були анонімними в обох випадках, формат фокус-групи відрізняється від онлайн-опитування тим, що учасники мали можливість безпосередньо взаємодіяти один з одним, що сприяло колективному обміну думками. У такому форматі респонденти часто можуть бути під впливом соціальних норм групи або переконань інших учасників, що зумовлює зміни

в їхніх відповідях після обговорення. В онлайн-опитуванні респонденти, не маючи можливості спілкуватися з іншими, схильні до більш стабільних, особистісних поглядів, що, ймовірно, пояснює менші зміни в їхніх відповідях на схожі питання.

3. Відсутність значних змін у ставленні до традиційних гендерних ролей

У обох групах, як у фокус-групі, так і в онлайн-опитуванні, спостерігається стабільність ставлення до традиційних гендерних ролей, зокрема підтримка таких ролей залишилась на високому рівні (79%). Цей результат свідчить про те, що питання зміни гендерних ролей залишається складним і часто викликає суперечливі погляди. Групове обговорення не призвело до значних змін у цьому питанні, що може бути пояснено глибокими культурними та соціальними коріннями таких уявлень.

4. Вищий рівень підтримки змін у професійному середовищі в онлайн-опитуванні

Респонденти онлайн-опитування виявили вищу готовність підтримати гендерні зміни в професійному середовищі (52,1%), порівняно з фокус-групою, де цей показник залишився стабільним (66%). Цей результат може свідчити про те, що у безпосередньому спілкуванні в групі можуть виникати сумніви або внутрішній конфлікт щодо таких змін, тоді як анонімність онлайн-опитування дозволяє респондентам висловлювати свої погляди більш відкрито та без побоювань соціального осуду.

5. Ставлення до соціальних і правових ініціатив

Онлайн-опитування показало певну розбіжність у поглядах на підтримку законодавчих заходів для захисту прав гендерних меншин (52,1%), тоді як у фокус-групі цей аспект не був так активно обговорений. Це може свідчити про те, що обговорення в групі не завжди дає змогу учасникам дійти консенсусу щодо складних питань прав і законів, тоді як у більш приватному

форматі, як онлайн-опитування, респонденти можуть бути більш впевненими у своїх відповідях.

6. Підвищення толерантності в фокус-групі

Порівняння результатів до і після обговорення в фокус-групі показало, що групова дискусія має позитивний ефект на толерантність до гендерної ідентичності. Зміна думки 15% респондентів після обговорення підтверджує важливість колективної рефлексії та аргументації, яка була доступна під час фокус-групи.

Взаємодія в форматі фокус-групи сприяє змінам у ставленні до гендерних питань завдяки можливості обговорення, аргументації та колективної рефлексії. У той час як онлайн-опитування дає більш стабільні та індивідуалізовані результати, обговорення у фокус-групі дозволяє краще зрозуміти групові процеси, а також виявити вплив соціальної динаміки на зміни у ставленнях респондентів. Тому обидва методи — фокус-група та онлайн-опитування — мають свої переваги, і їх результати доповнюють одне одного, надаючи більш глибоке розуміння ставлення до гендерних питань.

Гіпотеза 2

Гіпотеза про те, що у контрольній групі рівень толерантності буде нижчим, ніж у фокус-групах, частково підтвердилася. У результатах обговорення у фокус-групах спостерігалася певна зміна позицій учасників, особливо у питаннях, що стосуються підтримки партнерів, які змінюють гендер, та комфортності взаємодії з небінарними людьми. Ці зміни можна пояснити впливом групової динаміки та можливістю обговорити свої погляди, що дозволило переосмислити позиції під впливом аргументів інших учасників. Водночас у контрольній групі, де опитування проводилося онлайн, респонденти демонстрували більш стабільні погляди, зокрема щодо гендерної ідентичності та традиційних гендерних ролей, що вказує на менш гнучкий підхід до цих питань без можливості обговорення.

Отже, результати підтвердили, що групова динаміка у фокус-групах може сприяти зміні ставлення до гендерних питань, підвищуючи рівень толерантності учасників у порівнянні з контрольними групами, де відсутня така динаміка.

Результати дослідження депресії за шкалою Бека

У дослідженні взяли участь 48 респондентів, які заповнили шкалу депресії Бека (BDI) для оцінки рівня депресії та зв'язку з толерантністю до трансгендерних осіб. Виявлено, що 68% респондентів мають помірні або важкі симптоми депресії [21].

Зокрема:

- 20% мають нормальний рівень депресії (0-13 балів),
- 12% — легку депресію (14-19 балів),
- 56% — помірну депресію (20-28 балів),
- 10% — важку депресію (29-63 балів).

Аналіз підгруп

Респонденти з помірною депресією демонструють тривогу, низьку енергію та емоційну нестабільність, що корелює з більш негативними поглядами на трансгендерну спільноту. Легкий рівень депресії пов'язаний з позитивнішими установками та підтримкою прав трансгендерних осіб. Респонденти з важкою депресією висловлювали упередження та стереотипи, що може бути зумовлено почуттям безнадії.

Субшкали депресії

- Когнітивно-афективна (С-А): Респонденти з високими показниками частіше мали упередження та негативні переконання щодо трансгендерних осіб.
- Соматична субшкала (S-P): Фізичні симптоми (втома, порушення сну) пов'язані з труднощами в соціальній взаємодії та підвищеною соціальною ізоляцією.

Вплив соціальних і культурних факторів

Консервативне виховання підсилює упередження щодо трансгендерних осіб, тоді як респонденти з вищим рівнем освіти демонструють толерантність і нижчий рівень депресії. Дослідження підкреслює важливість психологічної підтримки для зниження упереджень. Рекомендовано впровадження освітніх програм для підвищення обізнаності щодо гендерної ідентичності.

Опитувальник агресії Басс-Даркі

4 респонденти віком 20-45+ показали схильність до вербальної та непрямой агресії. Виявлено високу підозрілість та образливість, пов'язані з почуттями гніву та недовірою. Дослідження підкреслює взаємозв'язок між агресією та депресією [21].

Знижений рівень самоконтролю та підвищена реактивність до стресу у більшості респондентів підсилюють прояви агресії, особливо в умовах пролонгованого стресу. Довготривалі стресори можуть призвести до хронічної агресивності, знижуючи адаптаційні можливості.

Дослідження показує, що депресія і хронічний стрес підсилюють ворожість і можуть негативно впливати на соціальні установки. Результати підтверджують важливість психосоціальних програм для зниження упереджень і підтримки емоційного добробуту.

Опитувальник з генералізованої тривоги (GAD-7)

При бробці результатів тесту GAD-7 серед 21 респондента (4 чоловіків і 17 жінок), респондентів розподіли за рівнем тривожності наступним чином:

Високий рівень тривожності: 2 особи (обидві жінки).

Середній рівень тривожності: 8 осіб (з них 2 чоловіка і 6 жінок).

Нормальний рівень тривожності: 11 осіб (2 чоловіки і 9 жінок).

Результати показують, що більшість респондентів мають низький або нормальний рівень тривожності, що вказує на відносно низький ризик того, що їхня тривожність значно вплине на ставлення до питань гендерної

різноманітності. Ті респонденти, у яких виявлено середній і високий рівні тривожності, можуть бути більш схильними до стресу та напруги під час обговорення теми гендерної самоідентифікації, що може відобразитися в упереджених або емоційних відповідях [54].

Відповіді респондентів із високим або середнім рівнем тривожності (10 осіб із 21) могли бути менш відкритими або більш обережними щодо теми гендерної толерантності, адже підвищена тривожність часто впливає на реакції на соціально-емоційні теми. У груповій роботі це могло проявитися через уникання певних питань, особливо чутливих для них, або ж у більш емоційних реакціях, що впливає на загальну динаміку обговорень. У решти 11 респондентів з нормальним рівнем тривожності, ймовірно, була менша емоційна напруга щодо теми, що дозволяло більш відкрито висловлювати думки та сприймати нові погляди.

3.3 Оцінка стереотипів та упереджень щодо гендерної самоідентифікації серед різних груп населення

Згідно результатів досліджень кваліфікаційної роботи ставлення українців до питань гендерної ідентичності та гендерних ролей показує, що суспільство має значну неоднорідність у поглядах, що визначається віковими, культурними, освітніми та релігійними особливостями.

Близько 45% українців досі вважають, що основні обов'язки жінок обмежуються сімейними обов'язками, у той час як роль чоловіків пов'язується з фінансовим забезпеченням. Однак ця думка менш популярна серед молоді (лише 30% вікової групи 20-25 років підтримують традиційний поділ ролей), це свідчить про поступове сприйняття рівності статей серед нового покоління.

Дослідження демонструє, що 32% українців мають негативне ставлення до ЛГБТ-спільноти, тоді як молодь демонструє більшу відкритість до цих питань. Лише 10% підтримують одностатеві шлюби, що значно відрізняється від рівня підтримки в інших європейських країнах.

Українське суспільство в цілому має низький рівень обізнаності про сучасні гендерні концепти. Лише близько 35% населення підтримує ідею інтеграції гендерних тем в освітню систему, і ця підтримка здебільшого сконцентрована у великих містах. Порівняно з країнами Західної Європи, гендерна освіта залишається недостатньо розвинутою, що може сприяти збереженню стереотипних поглядів [23].

Згідно з дослідженням, люди, які регулярно відвідують релігійні установи, частіше підтримують традиційні гендерні уявлення (70% серед релігійно активних осіб). Натомість серед респондентів, які ідентифікують себе як нерелігійні, підтримка консервативних гендерних ролей становить лише близько 40%.

Війна змусила багатьох українців, особливо молодь, перебувати в більш толерантному гендерно середовищі європейських країн. Це сприяло змінам у сприйнятті гендерних питань і толерантності у частини населення, що пройшла соціалізацію в іноземних умовах.

Незважаючи на деякі позитивні зрушення, особливо серед молоді, українське суспільство продовжує демонструвати стійкі традиційні установки та стереотипи щодо гендеру. Це відображає вплив культурного спадку, релігійних переконань та недостатньої гендерної освіти.

3.4 Інформаційний простір України, толерантність до гендерної самоідентифікації та ЛГБТ

Результати аналізу Контент-аналіз медіа та соціальних мереж ЛГБТ-тематики в медіа та соціальних мережах в Україні, з урахуванням нинішнього

контексту (війна, стрес, змінення ставлення до гендерної ідентифікації).

5. Інтерпретація результатів

1. Частота тем:

- Тема прав ЛГБТ та гендерної ідентифікації є найбільш обговорюваними, що свідчить про те, що питання рівних прав є важливими у громадському просторі, навіть у період війни.

- Дискримінація ЛГБТ та одностатеві шлюби займають середні позиції, що може свідчити про певні соціальні стереотипи або нерозуміння цих питань в Україні.

- Підтримка ЛГБТ-спільноти досить активно висвітлюється в медіа, хоча тема все ще залишається меншою частиною обговорень. (Таб.3.5)

Таблиця 3.6

Частота тем

Тема	Кількість публікацій	Відсоток від загальної кількості
Права ЛГБТ	40	25%
Одностатеві шлюби	30	18.5%
Дискримінація ЛГБТ	25	15%
Гендерна ідентифікація	35	21%
Підтримка ЛГБТ-спільноти	20	12.5%
Інші (гендерні ролі, небінарні)	15	8%

2. Тональність публікацій:

- Більшість публікацій, які висвітлюють права ЛГБТ і гендерну ідентифікацію, мають позитивну тональність, що вказує на прогрес в обговоренні цих тем у публічному просторі[100]

- Дискримінація ЛГБТ і одностатеві шлюби часто висвітлюються негативно, що може бути результатом культурних чи соціальних упереджень.

- Підтримка ЛГБТ-спільноти є позитивною в більшості публікацій, що свідчить про певний рівень толерантності в українському інформаційному просторі. (Табл.3.6)

Таблиця 3.7

Тональність публікацій

Тема	Позитивна	Негативна	Нейтральна
Права ЛГБТ	60%	20%	20%
Одностатеві шлюби	45%	35%	20%
Дискримінація ЛГБТ	40%	40%	20%
Гендерна ідентифікація	55%	30%	15%
Підтримка ЛГБТ-спільноти	70%	15%	15%
Інші (гендерні ролі, небінарні)	50%	30%	20%

3. Обмеження дослідження

- Географічне обмеження: Публікації та соціальні мережі, з яких бралися дані, стосуються лише українського інформаційного простору.

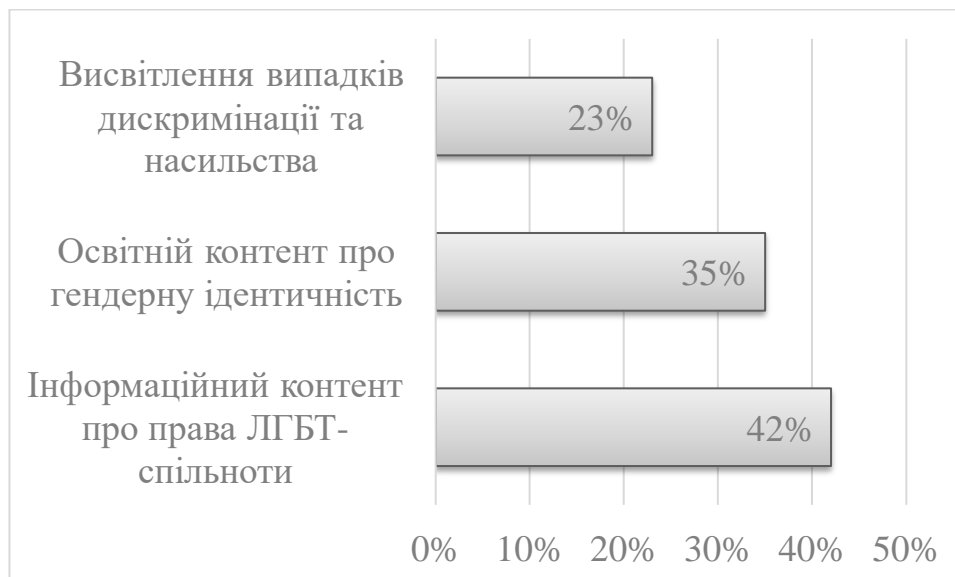
- Часовий період: Результати можуть не відображати зміни в громадській думці, якщо зібрані дані обмежені лише одним періодом війни.

Цей контент-аналіз вказує на важливість продовження та розширення обговорення прав ЛГБТ та гендерної ідентифікації в українському медіапросторі. Незважаючи на складну політичну та соціальну ситуацію в країні через війну, тема гендерної ідентифікації та прав ЛГБТ залишається актуальною, що підкреслюється наявністю підтримки та обговорень у медіа.

Висвітлення гендерної ідентичності в українських медіа [47,48,49,50,51,73,74,].

Аналіз показав, що лише 12% статей на українських інформаційних порталах стосуються теми гендерної ідентичності. З них:

- 42% статей містили інформаційний контент про права ЛГБТ-спільноти.
- 35% статей були освітнього характеру, пояснюючи терміни та концепції, пов'язані з гендерною ідентичністю.
- 23% статей висвітлювали випадки дискримінації та насильства на гендерному ґрунті. (Рис.3.4)

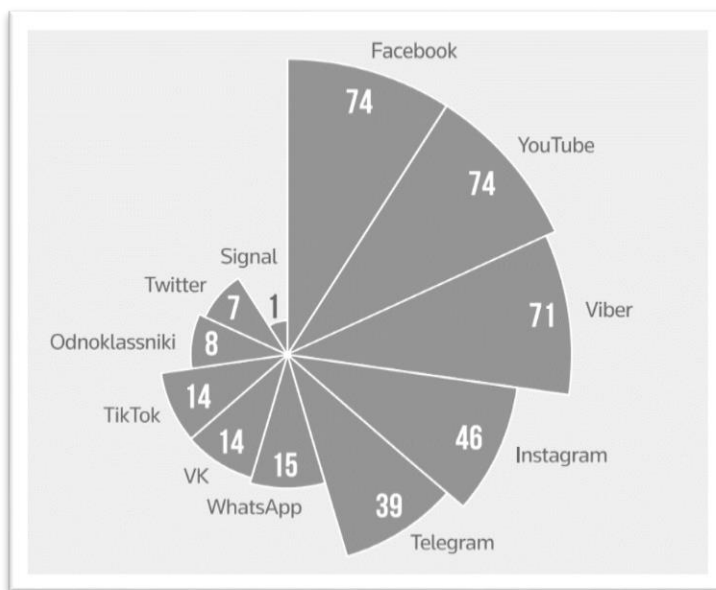
Рис.3.4 Розподіл контенту за типами статей

На основі аналізу соціальних мереж, популярні хештеги, такі як Гендерна Ідентичність, ЛГБТПрава та Сексуальна Орієнтація, охоплюють до 150 000 користувачів. Аналіз коментарів під постами показав, що 57%

користувачів висловлювали підтримку, 31% мали нейтральне ставлення, а 12% проявляли негатив.

Контент-аналіз медіа та соціальних мереж в Україні, зокрема щодо гендерного сприйняття та толерантності, дає значні результати. Ось деякі висновки для порівняння із проведеними дослідженнями раніше:

Джерела інформації: В Україні люди переважно звертаються до цифрових платформ для отримання новин, причому соціальні мережі є головним джерелом інформації для більшості. Приблизно 72% дорослих людей регулярно користуються соціальними мережами для новин, причому найбільша популярність серед них належить Facebook (74%), YouTube (74%) та Viber (71%). Зазначено, що жінки використовують Instagram більше, ніж чоловіки (50% проти 40%) [99]. (Рис.3.6)

Рис.3.5 Використання соціальних мереж для новин та останньої інформації

Фокус на гендерних питаннях в контенті: ЗМІ все більше приділяють увагу темам ЛГБТ та гендерної рівності в Україні. Згідно з дослідженнями, 42% статей висвітлюють питання прав ЛГБТ-спільноти, 35% освітлюють питання гендерної ідентичності та пояснюють терміни, пов'язані з цією

темою. Також 23% статей фокусуються на випадках дискримінації та насильства на гендерному ґрунті.

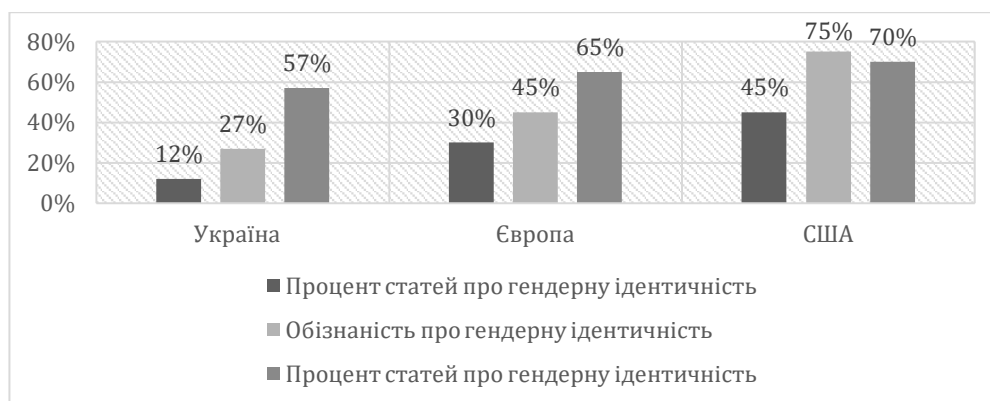
Вплив воєнного контексту: Дослідження показують, що використання соціальних мереж в Україні під час війни змінюється. Соціальні мережі стають важливим інструментом для політичних лідерів для взаємодії з громадськістю, особливо через Facebook та Twitter, на яких часто обговорюються питання гендерної рівності та прав ЛГБТ під час війни [91].

Вплив медіа-каналів: Українські глядачі часто звертаються до національних телеканалів, таких як 1+1, ICTV та ТРК Україна, а також до YouTube для новин. Тема гендерної рівності та прав ЛГБТ стає все більш помітною в медіа, що відображає загальну соціально-політичну ситуацію в країні, при цьому різні медіа-канали активно сприяють дискурсу на ці теми [73,74].

Ці змішані традиційні та цифрові медіа канали грають ключову роль у формуванні гендерних уявлень і толерантності в Україні. Медіа та соціальні мережі є важливими інструментами, що допомагають змінювати ставлення до гендерних питань серед різних демографічних груп.

Порівняння з даними з Європи та США

Дослідження в Європі та США показує вищий рівень обізнаності та прийняття гендерної ідентичності. Згідно з даними Eurobarometer 2023 року, 65% респондентів в Європі вважають, що особи з нестандартною гендерною ідентичністю мають рівні права з іншими. У США, за даними Pew Research Center, 70% американців підтримують законодавчі ініціативи, які захищають права ЛГБТ-спільноти [89]. (Рис.3.6)

Рис.3.6 Міжнародне порівняння обізнаності та висвітлення тем гендерної ідентичності в медіа

Ставлення до гендерної ідентичності.

За даними опитування, проведеного соціологічною службою, 40% населення України вважають, що гендерна ідентичність не є важливою темою для суспільства. Однак молодь віком 18-25 років продемонструвала інше ставлення: 62% з них підтримують ідеї гендерної рівності та самовираження [91].

У Європі та США дійсно відзначаються вищі рівні підтримки гендерної рівності. Наприклад, в Норвегії близько 80% населення підтримує гендерну рівність, згідно зі звітом Світового економічного форуму про глобальні гендерні розриви, який показує позитивне ставлення до гендерної рівності у багатьох європейських країнах, зокрема у сфері освіти та здоров'я. У США, дослідження Pew Research Center підтверджує, що 75% молоді підтримує рівні права для людей незалежно від їх гендерної ідентичності, що підкреслює тенденцію до зростання підтримки прав ЛГБТ та гендерної рівності серед молодих американців[18,89].

Контентний аналіз показує, що тема гендерної ідентичності в українських медіа та соціальних мережах є недостатньо висвітленою в порівнянні з даними з Європи та США. Необхідно зазначити, що в Україні існує значний потенціал для підвищення обізнаності та підтримки прав ЛГБТ-спільноти.

3.5 Порівняльний аналіз рівня готовності до прийняття гендерної самоідентифікації в Україні, Європі та США

Аналіз міжнародних досліджень щодо толерантності та прав ЛГБТІК+ спільнот у 2023- до вересня 2024 року

У цьому дослідженні аналізуються дані останніх опитувань у Європі, США та країнах Східної Європи, що стосуються питань толерантності до ЛГБТІК+ спільнот, гендерної самоідентифікації та прав трансгендерних осіб. Це дозволяє порівняти поточні тенденції та особливості у ставленні до гендерних відмінностей у різних регіонах світу.

Одним із найбільш об'ємних досліджень в Європі є EU LGBTIQ Survey III, проведене Європейським агентством з фундаментальних прав (FRA). Це дослідження охоплює досвід ЛГБТІК+ осіб у 27 країнах-членах Європейського Союзу, а також у Північній Македонії та Сербії. Опитування охоплює такі теми, як дискримінація, відкритість щодо своєї гендерної ідентичності, а також питання, пов'язані з працевлаштуванням та освітою. У дослідженні було встановлено, що незважаючи на зростання загальної підтримки ЛГБТІК+ прав, значна частина респондентів продовжує стикатися з дискримінацією та соціальними труднощами [15].

Дані EU LGBTIQ Survey III демонструють, що підтримка ЛГБТІК+ прав у країнах Західної та Північної Європи залишається стабільно високою. Наприклад, у таких країнах, як Швеція, Норвегія та Нідерланди, рівень толерантності та підтримки права на гендерну самоідентифікацію перевищує 90%. Разом з тим, у Східній Європі показники підтримки залишаються нижчими через консервативніші погляди на питання гендерної самоідентифікації. Так, у країнах, таких як Польща, Румунія та Болгарія, рівень підтримки ЛГБТІК+ прав коливається на рівні 40-60%, що відображає більш стримане ставлення до гендерних відмінностей.

Одним із важливих висновків дослідження є те, що у країнах, які прийняли та впровадили антидискримінаційні закони, спостерігається вищий рівень толерантності. Це можна пояснити впливом правових норм, що підтримують інклюзивність у суспільстві. Наприклад, у Німеччині та Франції, де існують чіткі закони проти дискримінації ЛГБТІК+ осіб, рівень суспільної підтримки прав ЛГБТІК+ є стабільно високим, навіть попри те, що країни також стикаються з певним рівнем суспільної поляризації з цього питання.

Pew Research Center регулярно досліджує суспільне ставлення до ЛГБТІК+ спільнот у США, надаючи дані про зміни в суспільній думці щодо гендерної самоідентифікації та прав трансгендерних осіб. Згідно з результатами опитування 2023 року, 60-80% американців підтримують права трансгендерних осіб, зокрема право на зміну гендерного маркера у документах та доступ до спеціалізованих медичних послуг. Проте, політична поляризація з цього питання залишається високою: підтримка ЛГБТІК+ прав є більш вираженою серед молоді та людей ліберальних поглядів, тоді як у консервативних штатах рівень підтримки є значно нижчим [89].

Політичні відмінності у ставленні до гендерної ідентичності

Ставлення до гендерної ідентичності у США дуже залежить від політичних переконань та географічного розташування. Наприклад, у Каліфорнії, Нью-Йорку та Вашингтоні рівень підтримки ЛГБТІК+ прав є одним із найвищих, що корелює з ліберальними політичними поглядами більшості населення у цих регіонах. Водночас у консервативних штатах, таких як Техас, Алабама і Флорида, де політика щодо гендерної самоідентифікації часто є більш обмежувальною, спостерігається стриманіше ставлення до трансгендерних прав. Pew Research Center зазначає, що політичний поділ з цього питання є одним із найгостріших, і він посилюється через соціальні медіа та політичну риторику, що підкреслює розбіжності у поглядах між штатами [89].

Вплив правової бази на доступ до медичних послуг для трансгендерних осіб

Одним із важливих аспектів дослідження є доступ трансгендерних осіб до медичних послуг. У США, залежно від законодавства конкретного штату, трансгендерні особи можуть стикатися з труднощами у доступі до спеціалізованих медичних послуг, таких як гормональна терапія та хірургічні втручання. Це питання є одним із ключових аспектів дискусії щодо прав трансгендерних осіб у США, і воно має значний вплив на загальний рівень підтримки ЛГБТК+ спільнот у різних регіонах.

Trans Rights Index 2024 від організації Transgender Europe (TGEU) надає актуальні дані щодо правової ситуації трансгендерних осіб у країнах Східної Європи та Центральної Азії. Згідно з цим дослідженням, країни Східної Європи демонструють різні підходи до прав трансгендерних осіб. Наприклад, у таких країнах, як Угорщина та Болгарія, спостерігаються обмеження щодо юридичного визнання гендерної ідентичності. У цих країнах законодавство стає все більш обмежувальним, зокрема щодо зміни гендерного маркера у документах, що свідчить про консервативний підхід до питання гендерної ідентичності [98].

Водночас у країнах, таких як Чехія та Греція, відбулися значні зміни, спрямовані на покращення прав трансгендерних осіб. Наприклад, Греція прийняла закони, що забезпечують трансгендерним особам право на зміну гендерного маркера без обов'язкової стерилізації, що є важливим кроком вперед у питаннях антидискримінаційного захисту. Така тенденція спостерігається й у деяких інших країнах, що підвищує рівень толерантності у суспільстві та сприяє зростанню інклюзивності.

Різниця у рівні підтримки гендерної самоідентифікації в країнах Східної Європи

Загалом рівень підтримки гендерної самоідентифікації у країнах Східної Європи залишається низьким порівняно із Західною Європою.

Наприклад, у Польщі, Румунії та Болгарії лише 40-60% населення підтримують право на гендерну самоідентифікацію, що відображає консервативні погляди, які домінують у цих країнах. Низький рівень підтримки гендерної самоідентифікації у цих регіонах також пов'язаний з недостатньою правовою базою, яка б гарантувала захист прав трансгендерних осіб, а також із сильним впливом релігійних та культурних традицій.

Порівняння України з європейськими стандартами толерантності щодо ЛГБТІК+ спільнот: законодавство, психологічні дослідження та соціальні зміни

В останні роки Україна зробила значні кроки на шляху до впровадження європейських стандартів толерантності щодо ЛГБТІК+ спільнот. Проте, на відміну від багатьох західноєвропейських країн, в українському суспільстві спостерігаються певні бар'єри в розумінні і прийнятті прав людей різної гендерної самоідентифікації. Це питання не лише соціальне, а й правове, психологічне та культурне, тому розглянемо його у контексті українських законів, досліджень у психології та соціальних тенденцій.

Україна, перебуваючи на шляху до інтеграції з Європейським Союзом, поступово адаптує своє законодавство відповідно до європейських норм і рекомендацій. Зокрема, значну увагу приділяють захисту прав людини, зокрема прав ЛГБТІК+ спільнот. У рамках євроінтеграційних процесів, Україна приєдналася до зобов'язань покращувати правовий статус меншин, включаючи ЛГБТІК+.

Законодавчі ініціативи та їхній вплив

У 2015 році Верховна Рада України внесла зміни до Трудового кодексу, заборонивши дискримінацію на робочому місці за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Це було важливим кроком, адже саме трудові права часто порушувалися, і люди з ЛГБТІК+ спільноти стикалися з

дискримінацією під час працевлаштування. Проте ці зміни досі недостатньо регламентовані у повсякденному житті: відсутні чіткі процедури та механізми захисту, що робить практичне застосування цих прав доволі обмеженим [55].

Ще одним важливим кроком стало включення сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності до антидискримінаційної політики у секторі освіти. У 2020 році Міністерство освіти України видало рекомендації щодо запобігання булінгу, що включають гендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію як можливі фактори дискримінації. Це є частиною зусиль країни щодо боротьби з булінгом у школах, який значною мірою впливає на молодь з ЛГБТІК+ спільноти, створюючи негативний вплив на їхнє психічне здоров'я і загальну якість життя [58].

Незважаючи на позитивні зміни, Україна поки що не має закону про юридичне визнання гендеру, який би дозволив трансгендерним особам змінювати свої документи без медичних втручань або діагнозу. Це суттєво обмежує права трансгендерних осіб, а також є перешкодою на шляху до інтеграції з європейськими стандартами. Для порівняння, у багатьох країнах Західної Європи, таких як Німеччина, Швеція, Франція, відсутність юридичного визнання гендеру не є перешкодою для отримання правових документів, відповідних гендерній ідентичності.

У зв'язку зі складною соціальною ситуацією, українське суспільство все ще стикається із певними труднощами у прийнятті прав ЛГБТІК+ спільнот. Психологічні дослідження в Україні висвітлюють важливі аспекти цього питання, досліджуючи рівень агресії та депресивних станів серед ЛГБТІК+ молоді, а також ставлення суспільства до гендерної різноманітності.

Робота українських психологів, зокрема у сфері гендерної психології, дозволяє зрозуміти коріння соціальної нетолерантності та стереотипів. Зокрема, дослідження проведене кафедрою соціальної психології Київського

національного університету імені Тараса Шевченка у 2022 році, виявило, що 75% респондентів віком від 18 до 35 років висловили готовність підтримувати права ЛГБТІК+ осіб. Це свідчить про поступове підвищення рівня толерантності серед молодого покоління, однак старші групи все ще демонструють значний рівень соціальної дистанції щодо осіб з іншою гендерною ідентичністю [57].

Дослідження Інституту соціології НАН України, проведене у 2023 році, показало, що лише 43% респондентів віком понад 50 років підтримують рівні права для ЛГБТІК+ спільнот, тоді як 60% вважають, що гендерні та сексуальні меншини потребують «додаткової» психологічної допомоги для адаптації в суспільстві. Така позиція обумовлена культурними та історичними факторами, а також низьким рівнем обізнаності щодо гендерної різноманітності та психологічного благополуччя осіб з ЛГБТІК+ спільнот [57].

Хоча Україна поступово наближається до європейських стандартів толерантності та інклюзивності, шлях до повної інтеграції залишається складним. Закони щодо захисту ЛГБТІК+ прав потребують додаткового вдосконалення та чіткої реалізації. У порівнянні з країнами ЄС, де рівень толерантності досягає 80-90%, в Україні спостерігається поляризоване ставлення до ЛГБТІК+ спільнот, зокрема серед старшого населення.

Успіх у досягненні рівня європейських стандартів толерантності залежить від комбінації правових змін, інформованості громадськості та психологічної підтримки, що забезпечить комфортні умови для всіх українців незалежно від їхньої гендерної чи сексуальної орієнтації.

Висновки до розділу 3

Результати емпіричного дослідження готовності соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації серед дорослого населення України показали

важливі тенденції, що характеризують ставлення до цього питання в контексті вікових, соціально-демографічних, культурних та освітніх факторів. Аналіз цих аспектів дозволяє зрозуміти, як зміни в суспільстві впливають на ставлення до гендерної різноманітності, а також які чинники сприяють або гальмують цей процес.

Одним із найяскравіших результатів дослідження стало виявлення суттєвих відмінностей у ставленні до гендерної самоідентифікації серед різних вікових груп. Молодші респонденти, зокрема особи до 30 років, значно більш схильні до позитивного сприйняття гендерної різноманітності. Це може бути пояснено більш високим рівнем освіти та доступом до глобальних інформаційних ресурсів, які активно поширюють ідеї гендерної рівності і толерантності. У той час як серед старших вікових груп спостерігається більша настороженість і нерозуміння питань, пов'язаних із гендерною самоідентифікацією. Для цих груп характерні стереотипи та упередження, що виникли під впливом традиційних культурних і релігійних норм.

Культурні та соціальні фактори мають важливий вплив на готовність до прийняття гендерної самоідентифікації. В Україні, де культурні традиції часто базуються на патріархальних моделях і соціальних стереотипах, прийняття гендерної різноманітності є складнішим. Дослідження показали, що багато громадян, особливо старших поколінь, не сприймають гендерну ідентичність як природний і невід'ємний аспект особистості. Водночас молодші покоління, зокрема в великих містах, демонструють більш високу відкритість до різноманітності гендерних ідентичностей, що зумовлено загальним впливом глобалізації та поширенням інформації через інтернет і соціальні медіа.

Аналіз стереотипів і упереджень, що існують серед різних соціальних груп, показав, що більшість негативних установок щодо гендерної самоідентифікації зумовлені незнанням або неправильним розумінням цього

явища. Особливо це стосується старшого покоління, яке виросло в умовах обмеженого доступу до інформації і здебільшого ґрунтується на стереотипах, що можуть бути підкріплені релігійними чи соціальними нормами. Молодь, в свою чергу, демонструє більш вільне ставлення до гендерної самоідентифікації, оскільки вони мають більше можливостей для отримання актуальної та різноманітної інформації.

Ще одним важливим фактором, який впливає на готовність соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації, є рівень освіти та доступ до інформаційних ресурсів. Як показали результати дослідження, люди з вищим рівнем освіти значно частіше мають позитивне ставлення до питань гендерної рівності і самовираження. Освітні установи відіграють важливу роль у формуванні відкритості до різноманітних поглядів і уявлень про гендер. Водночас, за недостатнього доступу до сучасної інформації, сприйняття гендерної ідентичності залишається обмеженим і стереотипним.

Порівняльний аналіз готовності до прийняття гендерної самоідентифікації в Україні, Європі та США показав суттєві відмінності в підходах до цього питання. У країнах Європи та Північної Америки вже давно ведеться активна публічна дискусія щодо гендерної рівності та прав ЛГБТ+ осіб, що призвело до значно вищого рівня прийняття гендерної різноманітності. Законодавчі ініціативи, що захищають права ЛГБТ+ осіб, стали важливим кроком у формуванні толерантного середовища для всіх громадян. В Україні ситуація ще не досягла такого рівня, хоча певні позитивні зміни спостерігаються. Зокрема, зміни в трудовому законодавстві, що забороняють дискримінацію за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, є важливим кроком до забезпечення прав ЛГБТ+ осіб. Проте на практиці ці норми поки що не мають достатньо ефективних механізмів реалізації.

Таким чином, готовність соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації є важливим чинником, що залежить від низки соціально-

культурних, вікових, освітніх та інформаційних факторів. Усі ці елементи взаємодіють, формуючи загальне ставлення суспільства до гендерної різноманітності. Україна має значний потенціал для розвитку цього напрямку, але для цього необхідна подальша робота з усвідомлення проблеми, усунення стереотипів та забезпечення доступу до відповідної інформації. Тільки таким чином можна досягти реальних змін у ставленні до гендерної самоідентифікації та створити більш толерантне та інклюзивне суспільство.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження щодо готовності соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації було отримано суттєві висновки, які підтверджують важливість розвитку цього феномену як у теоретичному, так і в практичному контекстах. Виходячи з результатів наукових досліджень, було розглянуто основні фактори, що впливають на соціальну толерантність до гендерної ідентичності, а також оцінено рівень готовності суспільства до змін у сприйнятті гендерного різноманіття.

Для досягнення достовірних і надійних результатів, дослідження включало використання різних методів соціально-психологічного аналізу, таких як анкети, опитування, глибинні інтерв'ю та контент-аналіз. У рамках дослідження було визначено інструментарій, який дозволив детально оцінити ставлення різних соціальних груп до гендерної самоідентифікації. Під час збору даних особливу увагу було приділено віковим, соціально-демографічним та культурним особливостям респондентів. Крім того, важливим етапом було порівняння результатів серед представників різних регіонів та культурних контекстів.

Результати дослідження показали, що рівень готовності суспільства до прийняття гендерної самоідентифікації в Україні все ще знаходиться на етапі становлення. Це пов'язано з наявністю значної кількості соціальних стереотипів і культурних бар'єрів, що ускладнюють процес прийняття гендерного різноманіття. Зокрема, виявлено, що представники старших вікових груп мають значно менше розуміння та толерантності до концепції гендерної самоідентифікації, порівняно з молодшим поколінням. Такі результати свідчать про необхідність активної просвітницької роботи та впровадження освітніх програм, які сприятимуть подоланню упереджень і формуванню більш відкритого та прогресивного ставлення до цих питань.

Важливу роль у формуванні ставлення до гендерної самоідентифікації відіграють соціально-культурні фактори. Зокрема, релігійні, етнічні та національні традиції можуть істотно впливати на сприйняття питань гендерної рівності та ідентичності. Аналіз результатів дослідження показав, що в Україні домінують традиційні погляди на роль чоловіка та жінки, що може створювати бар'єри для прийняття альтернативних гендерних ідентичностей. У той же час, на заході України, де спостерігається більша відкритість до європейських цінностей, рівень толерантності вищий.

Виявлено, що освітній рівень безпосередньо впливає на сприйняття гендерної ідентичності. Вищий рівень освіти зазвичай корелює з більшою готовністю приймати гендерне різноманіття. Це також підтверджують дослідження, що показують, що люди з вищою освітою частіше демонструють толерантність до різноманітних форм гендерної самоідентифікації. Водночас, наявність доступу до сучасної інформації через медіа-ресурси, інтернет та соціальні мережі може значною мірою вплинути на зміну поглядів та допомогти розширити уявлення про гендерну ідентичність.

Порівняльний аналіз ставлення до гендерної самоідентифікації показав значні відмінності між Україною, Європою та США. У США та європейських країнах спостерігається набагато вищий рівень толерантності та підтримки гендерної рівності, зокрема серед молоді. В Україні, незважаючи на прогрес у законодавчому плані, рівень готовності до прийняття гендерного різноманіття залишається обмеженим, що вимагає подальших зусиль у галузі освіти та соціальної роботи.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна стверджувати, що готовність соціуму до прийняття гендерної самоідентифікації є процесом, що потребує часу, але він уже набирає обертів. Оскільки соціокультурні, освітні та медіа-фактори є визначальними у формуванні толерантного ставлення до гендерного різноманіття, подальші

наукові дослідження повинні зосередитися на глибшому вивченні цих аспектів. Важливим є також розвиток програм підтримки осіб з альтернативною гендерною ідентичністю на всіх рівнях соціуму.

Підсумовуючи, можна сказати, що хоча рівень готовності до прийняття гендерної самоідентифікації в Україні є низьким, існує потенціал для змін через активну соціальну, освітню та інформаційну роботу. Розвиток більш толерантного суспільства можливий завдяки поступовому, але рішучому подоланню стереотипів, упереджень і культурних бар'єрів, що зберігаються на сьогоднішній день.

Подальші дослідження в цій сфері можуть бути спрямовані на розширення вибірки та забезпечення її більшої репрезентативності, що дозволить отримати надійніші та статистично значущі результати. Включення представників різних регіонів, вікових і соціальних груп сприятиме охопленню культурних, економічних і освітніх факторів, що впливають на рівень толерантності. Крім того, вивчення рівня гендерної толерантності та емпатії серед представників різних професій, освітніх установ і релігійних громад допоможе глибше зрозуміти вплив соціального контексту. Перспективним також є проведення поздовжніх досліджень, які дадуть змогу відстежувати зміни в ставленні до гендерної самоідентифікації в динаміці та оцінити вплив суспільних змін і соціальних ініціатив на рівень прийняття. Додатково до цього, важливо досліджувати ефективність освітніх програм і соціальних кампаній, спрямованих на підвищення толерантності до гендерної різноманітності, що дозволить виявити найбільш ефективні підходи для формування інклюзивного суспільства. Розширення інструментарію оцінки шляхом додавання додаткових шкал або використання більшої кількості інструментів для вимірювання емпатії і толерантності може надати детальніше уявлення про психологічні основи прийняття гендерної самоідентифікації. Цікавим напрямком є також міжкультурний аналіз — порівняння рівнів гендерної толерантності в різних

країнах і культурах. Це дозволить виявити як універсальні, так і унікальні фактори, що впливають на рівень прийняття, особливо у країнах з різними соціальними і правовими умовами щодо гендерних питань. Важливо також дослідити вплив додаткових соціально-психологічних факторів, таких як освіта, політичні вподобання, релігійність та соціально-економічний статус, які допоможуть створити більш детальний профіль факторів впливу на ставлення до гендерної самоідентифікації. Таке розширення досліджень сприятиме глибшому розумінню механізмів формування толерантного ставлення до гендерної різноманітності та розробці стратегій для підвищення рівня прийняття гендерних відмінностей у суспільстві.

У перспективі продовження роботи над сформованою анкетую-опитувальником передбачає її стандартизацію та перевірку на стабільність результатів через метод тест-ретест. Для стандартизації анкети необхідно зібрати достатню вибірку респондентів, що дозволить розробити норми та середні показники. Це сприятиме коректній інтерпретації індивідуальних результатів і допоможе краще зрозуміти, як вони порівнюються із загальними тенденціями. Крім того, застосування методу тест-ретест передбачає повторне проведення опитування на цій же вибірці після певного часу для оцінки стабільності відповідей, що забезпечить надійність анкети та підтвердить її відповідність стандартам психологічного вимірювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акімова, Л. Н. (2010). Гендерні стереотипи і гендерна ідентичність особистості. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 46-47, 82-93. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/stapttp_2010_46-47_11(дата звернення: 15.03.2024)
2. Аналітик портал «Слова і Діло», стаття від 24.05.2024 «Дотримання прав ЛГБТ: як змінювалася ситуація в Україні» URL:<https://tinyurl.com/yc6n8ch3> (дата звернення: 07.08.2024)
3. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка // URL: <http://library.zu.edu.ua> (дата звернення: 23.04.2024)
4. Бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка // URL: <http://www.scilib.univ.kiev.ua> (дата звернення: 12.09.2024)
5. Відповідні заходи системи освіти на булінг, викликаний гомофобією.— ЮНЕСКО, 2012 р. URL: http://dlse.multycourse.com.ua/ua/print_page/theme/117(дата звернення: 14.07.2024)
6. Галустьян Ю.М., Новицька В.П. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. Науковий журнал *Український соціум* - 2004. - № 1 (3) URL: <https://tinyurl.com/4bcesjrm> дата звернення: 15.03.2024)
7. Гей-пара виграла суд проти України: держава виплатить їм по 5 тисяч євро за дискримінацію// Українська Правда URL:<https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 11.08.2024)
8. Гендерна статистика України. Сучасний стан, проблеми, напрямки вдосконалення // URL: <https://tinyurl.com/44cfa6ws> (дата звернення: 17.04.2024)
9. Грабовська, І. О. Героїчна гендерна жіноча ідентичність: українознавчий аспект. Наукові записки Національного університету *Острозька*

- академія*, Сер.: *Культурологія*, 5, 212-221. URL: <https://tinyurl.com/5am28495> (дата звернення: 19.03.2024)
10. Грицяк Н. Проблеми трансформації державного механізму забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків в Україні *Управління сучасним містом*. – 2003. – № 1/1-3 (9). URL: <https://tinyurl.com/368xeарс> (дата звернення: 19.03.2024)
11. Джок'якартські принципи URL: <https://yogyakartaprinciples.org/principles-en/> (дата звернення: 11.10.2024)
12. Дискримінація ЛГБТ+ у час війни: виклики та досягнення// Гендер в деталях URL: https://genderindetail.org.ua/articles/discrimination_lgbtq_ukraine_war (дата звернення: 07.08.2024)
13. Дмитренко, О. Ю. Корекційна програма тренінгової форми: "Гендерна ідентичність як чинник психологічного благополуччя студентської молоді". *Проблеми сучасної психології*. 2014, 143-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_26_14 (дата звернення: 15.03.2024)
14. Електронна бібліотека ОНУ імені І. І. Мечникова // URL: <https://lib.onu.edu.ua/elektronnaya-biblioteka> (дата звернення: 07.08.2024)
15. Європейське дослідження: EU LGBTIQ Survey III / European Union Agency for Fundamental Rights. - 2024. - URL <https://tinyurl.com/mr2uae3b> (дата звернення: 14.07.2024)
16. Єрко, Г. Гендерна політична ідентичність як складова цивілізаційного розвитку українського суспільства. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*, Сер.: *Культурологія*, 7, 2011р. 219-226. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoak1_2011_7_34 (дата звернення: 15.03.2024)
17. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. // URL:

- <http://appsychology.org.ua/index.php/ua/dlia-avtoriv>. (дата звернення: 17.08.2024)
18. Звіти Світового економічного форуму. - 2023. - URL <https://tinyurl.com/2s3jys9b> (дата звернення: 12.06.2024)
19. Інтернет газета «Українська правда» - «Понад 70% українців вважають, що ЛГБТ-люди повинні мати рівні права – опитування» Вікторія Андрєєва — 18 червня, 12:48 URL: <https://tinyurl.com/mv7wz3v4> (дата звернення: 22.05.2024)
20. Інтернет ресурс «Гендер в деталях»- Системна дискримінація ЛГБТ+ людей в Україні: зріз 2023 року, від 21 серпня 2023 URL: <https://tinyurl.com/4w7pбуwp> (дата звернення: 19.04.2024)
21. Інтернет-ресурс «Психологічні методики та тести» URL <https://www.eztests.xyz/#> (дата звернення: 07.05.2024)
22. Інформаційне агенство Interfax Україна - від 02.06.2022 Більшість українців ставиться до ЛГБТ-людей добре чи байдуже, виступає за рівні з ними права та підтримує їх участь в обороні країни - соціопитування URL: <https://interfax.com.ua/news/general/836558.html> (дата звернення: 01.03.2024)
23. Київський міжнародний інститут соціології (КМІС). Дослідження: СПРИЙНЯТТЯ ЛГБТ ЛЮДЕЙ ТА ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ URL <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1417&page=1> (дата звернення: 11.03.2024)
24. Кікінежді, О. М. Гендерна ідентичність особистості: когнітивна парадигма. Наукові записки. Національного університету "Острозька академія". Психологія і педагогіка, 22, 2013 р. 51-56. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoapp_2013_22_13 (дата звернення: 02.04.2024)
25. Козинець, І. М. Статеворольова соціалізація та гендерна ідентичність особистості. Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія,

- соціологія, 1, 2012р. 91-96. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/prcr_2012_1_16 (дата звернення: 09.04.2024)
- 26.Кубриченко, Т. В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, серія психологічна, 2(2), 2012р. 323-331. URL [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2\(2\)_38](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(2)_38) (дата звернення: 11.06.2024)
- 27.Курдибаха, О. М. Гендерна ідентичність підлітків в умовах позашкільних навчальних закладів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки, 3(2), 45-49. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2016_3\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhpr_2016_3(2)_10) (дата звернення: 15.03.2024).
- 28.ЛГБТ в Україні: як змінювалася ситуація з дотриманням прав лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів// Слово і Діло URL:<https://www.slovoidilo.ua> (дата звернення: 14.10.2024)
- 29.ЛГБТ+ люди України під час повномасштабної війни// Інсайт Україна URL: <https://www.insight-ukraine.org>(дата звернення: 28.03.2024)
- 30.Маєрчик М. Гендерована біологія: наукові факти і політичні інтерпретації (Розділ 4) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 61-75. URL: https://ua.boell.org/sites/default/files/gender_dlya_medii_2017.pdf(дата звернення: 07.05.2024)
- 31.Максимова, Н. В. Гендерний аспект в ядрово-концептуальній структурі феномену "Ідентичність" в художньому творі Сандри Синсерос "The House on Mango Street". Нова філологія, 63, 155-160. 2014р. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2014_63_32 (дата звернення: 23.07.2024)

32. Малес Л. Числові дані як створення гендерних дискусій і дискурсів (Розділ 10) // Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової. – К.: Критика, 2013. – С. 165-178. URL: http://ua.boell.org/sites/default/files/downloads/Gender_for_media_print.pdf (дата звернення: 11.03.2024)
33. Марчишина, А. А. Актуалізація поняття "гендерна ідентичність" у постмодерністському дискурсі. Одеський лінгвістичний вісник, 5(2), 95-98. 2015р. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/9a12f503-eb39-4b9f-a36a-bdcf345941b8> (дата звернення: 18.03.2024)
34. Марчишина, А. А. Від берегині до трансгендера: фемінна гендерна ідентичність в англomовній постмодерністській прозі. Актуальні проблеми філології та перекладознавства, 12, 159-164. 2017р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2017_12_41 (дата звернення: 09.10.2024)
35. Марчишина, А. А. Особистісна/соціальна ідентичність: гендерний аспект, текстовий вимір. Нова філологія, 68, 58-62. 2016р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2016_68_13 (дата звернення: 06.09.2024)
36. Маслова Ю. П. Моделі гендерної ідентичності жінки в сучасній Україні (на матеріалах друкованих ЗМІ) /Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : Аксіома. –Вип. 20. – С. 425–436. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/1301/1/maslova1_120412.pdf (дата звернення: 06.10.2024)
37. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ до написання кваліфікаційних робіт здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» URL: <https://tinyurl.com/2s46ym42> (дата звернення: 06.02.2024)

- 38.Методичний посібник ЗБІРНИК МЕТОДИК ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ. – київ, 2020. – 120-181с., URL: <https://tinyurl.com/527eh9et> (дата звернення: 09.04.2024)
- 39.Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. // URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 13.04.2024)
- 40.Національний інститут стратегічних досліджень - "Стан та проблеми ЛГБТ-руху в Україні". Аналітична записка від 19.06.2013 URL: <https://tinyurl.com/4wsb74ya> (дата звернення: 16.04.2024)
- 41.Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». URL:https://kubg.edu.ua/images/stories/podii/2017/06_21_posylannia/dstu_8302.pdf (дата звернення: 10.02.2024)
- 42.Нестеренко, М. О. Розвиток наукових уявлень про гендерну ідентичність і її структуру в психології. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія, 41, 128-137. 2011р. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2011_41_17 (дата звернення: 19.03.2024)
- 43.НУШ. «Я і “воно”. Коментарі до тез проти антидискримінаційної експертизи» URL: <https://tinyurl.com/5n968mva> (дата звернення: 14.04.2024)
- 44.Оксамитна С.М. Гендерні ролі та стереотипи // Основи теорії гендера: Навчальний посібник. – К.: “К.І.С.”, 2004. – С. 157-181. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/472>(дата звернення: 27.07.2024)
- 45.Оліфірович, Н. І., & Белановська, М. Л. (2015). Гендерна ідентичність молоді в умовах соціокультурного середовища що змінюється.

- Актуальні проблеми психології, 7(39), 221-231. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/appsub_2015_7_39_23 (дата звернення: 08.10.2024)
- 46.Онлайн видавництво Інсайт «ЛГБТ+ люди України під час повномасштабної війни 2023 рік. Загальна ситуація та динаміка змін». URL:<https://insight-ukraine.org/special/2023-lgbt-war-ukraine/> (дата звернення: 08.04.2024)
- 47.Онлайн газета «Укрінформ» стаття «Лише діалог дасть змогу уникнути багатьох проявів дискримінації» від 08.11.2023 URL <https://tinyurl.com/2tty86bal> (дата звернення: 09.05.2024)
- 48.Онлайн-видання LIGA.net URL: <https://www.liga.net/ua>
- 49.Онлайн-видання НВ URL: <https://nv.ua/>
- 50.Онлайн-видання ТСН URL: <https://tsn.ua/>
- 51.Онлайн-видання Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/>
- 52.Онлайн-видання Українська правда URL: <https://www.pravda.com.ua/>
- 53.Онлайн ресурс «Уніан» - «Як українці ставляться до ЛГБТ-людей: відповідь соціологів»Інна Андаліцька від 18.06.24 URL: <https://tinyurl.com/47xfkjbri> (дата звернення: 30.03.2024)
- 54.Опитувальник з генералізованої тривоги GAD-7. системі START від компанії UA-Test URL:<https://ua-test.com/> (дата звернення: 12.02.2024)
- 55.Офіційний сайт Верховної Ради України. - URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws>(дата звернення: 07.04.2024)
- 56.Офіційний сайт Інституту соціології НАН України. - 2023. - URL <https://isnasu.org.ua/publish/publications.php> (дата звернення: 11.07.2024)
- 57.Офіційний сайт Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2023. - URL <https://science.knu.ua/research/confereces/anonce.php> (дата звернення: 09.05.2024)

- 58.Офіційний сайт Міністерства освіти України. - URL https://mon.gov.ua/timeline?&type=posts&category_id=6(дата звернення: 15.05.2024)
- 59.Офіційний сайт Міжнародної класифікації хвороб 11 - URL :<https://icd.who.int/en>(дата звернення: 07.04.2024)
- 60.Передерій В.А., Сидоренко Н.М., Старченко Т.В. Жіноча доля на тлі доби: (Літопис жіночого руху у світлі українських видань). - К.: Дослідницький центр історії української преси, 1998. - 120 с. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=30106 (дата звернення: 18.03.2024)
- 61.Помазан О. Гендерні проблеми і мас-медіа // Гендерний аналіз українського суспільства. - К.:ПРООН, 1999. - С. 91-102. URL:<https://genderindetail.org.ua/library/ukraina/enderniy-analiz-ukrainskogo-suspilstva-134463.html> (дата звернення: 18.06.2024)
- 62.ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ Навчальний посібник підготовлено в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського СоюзуERASMUS+ 573861-EPP-1-2016-1-EE-EPPKA2-SVNE-JP«European Human Rights Law for Universities of Ukraine and Moldova» – Свящук А. Л. – канд. філос. наук, доцент, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут».- Київ 2018 URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_4_copy.pdf (дата звернення: 06.02.2024)
- 63.Правозахисний ЛГБТ центр «Наш світ» URL <https://gay.org.ua/blog/2023/06/15/spryiniattia-lhbt-liudei-ta-ikh-prav-v-ukraini-traven-cherven-2023-roku-analitychnyi-zvit/> (дата звернення: 06.04.2024)
- 64.Рада Європи (2011), Доповідь про дискримінацію на ґрунті сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Європі.— 2-ге видання.—Париж,

- Рада Європи. URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommandation-no-17-on-preventing-and-combating-i/1680b08f6a> (дата звернення: 01.09.2024)
65. Ресурс для пошуку результатів досліджень відкритого доступу з репозиторіїв і журналів URL: <https://core.ac.uk/search> (дата звернення: 24.03.2024)
66. Самчук, Р. В. Постмодерна ідентичність: гендерний вимір. Мультиверсум. Філософський альманах, 9-10, 52-64. 2015р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Multi_2015_9-10_5 (дата звернення: 30.03.2024)
67. Скиба, О. В. Гендерна ідентичність у сучасній соціологічній думці: теоретичні та методологічні аспекти. Актуальні питання гуманітарних наук, 16, 158-166. 2014р. URL: <https://tinyurl.com/mrxztzmy> (дата звернення: 12.05.2024)
68. Соціологічна служба Центру Разумкова, дослідження: Війна і Церква. Церковно-релігійна ситуація в Україні 2022р URL: <https://tinyurl.com/bdhv999t> (дата звернення: 07.10.2024)
69. Становище ЛГБТК в Україні у січні – червні 2023 року. Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ» URL: https://gay.org.ua/documents/state_of_lgbtq_ukraine_2023.pdf (дата звернення: 02.05.2024)
70. Становище ЛГБТК в Україні у січні – червні 2024 року. Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ» URL: https://gay.org.ua/documents/state_of_lgbtq_ukraine_2024.pdf (дата звернення: 17.06.2024)
71. Судові рішення щодо прав ЛГБТ в Україні та позиція ЄСПЛ. Правозахисний ЛГБТ Центр «Наш світ» URL: https://gay.org.ua/judgements_lgbt_rights_2023 (дата звернення: 07.08.2024)

72. Таран Людмила. Гендерні проблеми і засоби масової інформації . Гендер і культура: зб. ст. / Упоряд. В.Агеєва, С.Оксамитна - К.: Факт, 2001. - С. 151-160. URL: <http://dotyk.in.ua/tarank.html>. (дата звернення: 17.04.2024)
73. Телеканал «1+1» Україна URL:<https://1plus1.ua/ru>
74. Телеканал СТБ URL: <https://www.stb.ua/ua/>
75. Тимошук, В. В. Психологічні аспекти розвитку гендерної ідентичності у підлітків. Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Психологічні науки, 1(16), 129-137. 2013р. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnu_psykhol_2013_1\(16\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnu_psykhol_2013_1(16)_16) (дата звернення: 03.10.2024)
76. Ткаченко, Н. М. Взаємозв'язок гендерної ідентичності та рівня стресостійкості у старшокласників. Молодь і ринок, 6(145), 112-118. 2016 р. URL:[http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_6\(145\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2016_6(145)_25) (дата звернення: 07.10.2024)
77. Троцька, І. В. Вплив соціокультурних факторів на формування гендерної ідентичності молоді. Журнал соціальних технологій, 4, 89-98. 2014 р. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/zst_2014_4_9 (дата звернення: 29.06.2024)
78. Україна на шляху до легалізації цивільних партнерств. Гендер в деталях URL:https://genderindetail.org.ua/library/civil_partnerships_ukraine_2023 (дата звернення: 07.08.2024)
79. Українська Гельсінська спілка з прав людини - ЛГБТ-пара не змогла побратися в Україні: чому ЄСПЛ визнав це порушенням прав. Новина від 02.06.2023 URL: <https://tinyurl.com/nyhzvs32> (дата звернення: 07.08.2024)
80. Український католицький університет. Школа біотехніки.- URL:<https://bioethics.ucu.edu.ua/pozytsiya-tserkvy-shhodo-gendernoyi-rivnosti> (дата звернення: 04.05.2024)
81. Усенко, О. І. Гендерна ідентичність та її психологічні особливості у студентської молоді. Психологія особистості та розвитку, 3(1), 79-88.

- 2014р. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pa_2014_3\(1\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pa_2014_3(1)_14) (дата звернення: 24.07.2024)
82. Фонд "Демократичні ініціативи". - URL <https://dif.org.ua/category/opinion-polls> (дата звернення: 09.06.2024)
83. Цибуляк Н. Ю. Майндфулнесс як метод поліпшення психічного стану. URL: <https://tinyurl.com/zctz2ajv> (дата звернення: 1.05.2024)
84. Чернишова М. В. Толерантність як складова національної ідеї та національного інтересу сучасного українського соціуму. Електронний ресурс. Гуманітарний часопис. - 2012. - № 4. - С. 75–81. - URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2012_4_13 (дата звернення: 12.04.2024)
85. Шалиганова, А. С. Щодо правової природи та змісту права на гендерну ідентичність. Право і Безпека, 3, 274-279. 2011р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_3_62 (дата звернення: 29.06.2024)
86. Шевченко, С. С. (2013). Структура гендерної ідентичності особистості: психолого-педагогічний аспект. Психологія та педагогіка в контексті освіти, 7, 151-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppco_2013_7_23 (дата звернення: 17.09.2024)
87. Школяр, Н. Гендерна ідентичність мовної особистості (на матеріалі американських жіночих прозових творів кінця XIX ст.). Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія, 532, 170-179. 2011р. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvchnugf_2011_532_20 (дата звернення: 29.08.2024)
88. Яковлева, О. В. (2017). Гендерна ідентичність та її роль у сучасному суспільстві. Психологія і суспільство, 16, 78-83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psyc_2017_16_11 (дата звернення: 07.08.2024)

89. American Pew Research Center.
URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/06/25/global-divide-on-homosexuality-persists/> (дата звернення: 07.05.2024)
90. British Journal of Social Psychol.
URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/20448309> (дата звернення: 12.04.2024)
91. CBC. - What is the situation facing LGBTQ+ folks in Ukraine and how can we help? URL: <https://www.cbc.ca/arts/what-is-the-situation-facing-lgbtq-folks-in-ukraine-and-how-can-we-help-1.6404563> (дата звернення: 07.06.2024)
92. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR), URL: <https://psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm> (дата звернення: 1.04.2024)
93. Ives-Deliperi V., Solms M. The neural substrates of mindfulness: an fMRI investigation URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20835972/> (дата звернення: 3.01.2024)
94. Journal of social psychology. // URL: <https://www.tandfonline.com/toc/vsoc20/current> (дата звернення: 07.09.2024)
95. Sex, gender and gender identity: a re-evaluation of the evidence. Published online by Cambridge University Press: 21 July 2020 URL : <https://tinyurl.com/3n4p5kmm> (дата звернення: 07.08.2024)
96. Social Movements and the Fight for LGBT+ Rights URL <https://tinyurl.com/4zdeu8f6> (дата звернення: 12.06.2024)
97. The relationship between LGBT inclusion and economic development: Macro-level evidence - 2019. – URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X19300695> (дата звернення: 19.04.2024)

98. Trans Rights Index 2024 URL: <https://tinyurl.com/3tr48m7n> (дата звернення: 30.09.2024)
99. Ukraine: Media consumption and perceptions research URL https://epim.trust.org/application/velocity/newgen/assets/TRFUkraineReport_ENG.pdf (дата звернення: 07.08.2024)
100. Wartime, Gender, and Social Media: Political Communication before and during the Ukraine War - URL <https://tinyurl.com/2vth4f76> (дата звернення: 09.04.2024)
101. Williamsinstitute / Report The Relationship Between LGBT Inclusion and Economic Development: Emerging Economies URL: <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/publications/lgbt-inclusion-economic-dev/> (дата звернення: 07.08.2024)

30.10.2024

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping loops and lines, positioned to the right of the date.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Методика діагностики показників і форм агресії А. Басса та А. Даркі:

Прочитуючи чи прослуховуючи твердження, приміряйте, наскільки вони відповідають вашому стилю поведінки, вашому образу життя і одним з чотирьох можливих відповідей: «так», «можливо, так», «можливо, ні», «ні».

1. Іноді не можу справитися з бажанням нашкодити кому-небудь.
2. Іноколи можу розповсюджувати плітки про людей, яких не люблю.
3. Легко виходжу з себе, проте легко й заспокоююсь.
4. Якщо до мене не звернутись по-доброму, прохання не виконаю.
5. Не завжди отримую те, що мені належить.
6. Знаю, що люди говорять про мене за моєю спиною.
7. Якщо не схвалюю вчинки інших людей, даю їм це відчути.
8. Якщо трапляється обманути когось, відчуваю докори сумління.
9. Мені здається, що я не здатен вдарити людину.
10. Ніколи не роздратовуюсь настільки, щоб розкидати речі.
11. Завжди поблажливий до чужих недоліків.
12. Коли встановлене правило не подобається мені, хочеться його порушити.
13. Інші майже завжди вміють скористатися за сприятливих умов.
14. Мене насторожують люди, які відносяться до мене більш дружньо, ніж я очікував.
15. Часто буваю не згоден з людьми.
16. Іноді в голову приходять думки, за які мені соромно.
17. Якщо хто-небудь вдарить мене, я не відповім тим же.
18. При роздратуванні грюкаю дверима.
19. Я більш роздратований, ніж здається зі сторони.
20. Якщо хтось корчить з себе начальника, я роблю йому наперекір.

21. Мене трохи засмучує моя доля.
22. Думаю, багато людей не люблять мене.
23. Не можу втриматись від суперечки, якщо люди не згодні зі мною.
24. Ті, хто уникають роботи, повинні мати відчуття провини.
25. Хто ображає мене чи мою сім'ю, наражається на бійку.
26. Я не здатен на грубі жарти.
27. Мене охоплює злість, коли наді мною насміхаються.
28. Коли люди вдають із себе начальників, я роблю все, щоб вони не зазнавались.
29. Майже щотижня бачу кого-небудь з тих, хто мені не подобається.
30. Досить багато людей заздять мені.
31. Вимагаю, щоб люди поважали мої права.
32. Мене засмучує, що я мало роблю для своїх батьків.
33. Люди, які постійно «дістають» нас, заслуговують на те, щоб їм дали щигля по носі.
34. Від злості інколи буваю похмурий.
35. Якщо до мене відносяться гірше, ніж я на те заслуговую, я не засмучуюсь.
36. Якщо хтось намагається вивести мене із себе, я не звертаю уваги.
37. Хоч я і не показую того, іноді мене мучить заздрість.
38. Інколи мені здається, що наді мною сміються.
39. Навіть якщо злюся, не використовую грубих висловів.
40. Хочеться, щоб всі мої гріхи були прощені.
41. Рідко даю здачі, навіть коли хто-небудь вдарить мене.
42. Ображаюсь, коли іноді виходить не по-моєму.
43. Інколи люди роздратовують мене своєю присутністю.
44. Нема людей, яких би я по-справжньому ненавидів.
45. Мій принцип: «ніколи не довіряй чужакам».
46. Якщо хтось дратує мене, готовий сказати йому все, що про нього думаю.
47. Роблю багато такого, про що потім жалкую.

48. Якщо рознервуюсь, можу вдарить кого-небудь.
49. З десяти років у мене не було вибухів гніву.
50. Часто відчуваю себе як порохова бочка, готова вибухнути.
51. Якби всі знали, що я відчуваю, мене б вважали людиною, з якою нелегко дійти згоди.
52. Завжди думаю про те, що за таємні причини примушують людей робити щось приємне мені.
53. Коли кричать на мене, кричу у відповідь.
54. Невдачі засмучують мене.
55. Б'юся не рідше і не частіше інших.
56. Можу згадати випадки, коли був настільки злим, що хапав першу річ під рукою та ламав її.
57. Інколи відчуваю, що готовий першим почати бійку.
58. Інколи відчуваю, що життя зі мною обходиться несправедливо.
59. Раніше думав, що більшість людей говорить правду, але тепер в це не вірю.
60. Сварюся тільки від злості.
61. Коли вчиняю неправильно, відчуваю докори сумління.
62. Якщо для захисту своїх прав потрібно застосувати фізичну силу, я застосую її.
63. Інколи виражаю свою злість тим, що стукаю по столу.
64. Буваю грубим по відношенню до людей, котрі мені не подобаються.
65. У мене немає ворогів, які б не хотіли мені нашкодити.
66. Не вмію поставити людину на місце, навіть коли вона на це заслуговує.
67. Часто думаю, що живу неправильно.
68. Знаю людей, які можуть довести мене до бійки.
69. Не сумую із-за дрібниць.
70. Мені рідко приходить в голову думка про те, що люди намагаються розізлити чи образити мене.
71. Часто просто погрожую людям, не збираючись виконувати свої погрози.

72. Останнім часом я став занудою.
 73. У суперечці часто підвищую голос.
 74. Намагаюся приховати погане відношення до людей.
 75. Краще погоджуся з чимось, аніж стану сперечатися.

При обробці даних в звичайних умовах відповіді «ТАК» і «МОЖЛИВО, ТАК» об'єднуються (сумуються як відповіді «ТАК»), так же як і відповіді «НІ» і «МОЖЛИВО, НІ» (сумуються як відповіді «НІ»).

КЛЮЧ 1

для обробки результатів випробування по опитувальнику.

«1». ФІЗИЧНА АГРЕСІЯ (К=11):

1+, 9-, 17-, 25+, 33+, 41+, 48+, 55+, 62+, 68+. «2». ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ (К=8):

7+, 15+, 23+, 31+, 39-, 46+, 53+, 60+, 66-, 71+, 73+, 74-, 75-. «3й. ОПОСЕРЕДКОВАНА АГРЕСІЯ (К=13):

2+, 10+, 18+, 26-, 34+, 42+, 49-, 56+, 63+. «4». НЕГАТІВІЗМ (К=20):

4+, 12+, 20+, 28+, 36-. «5». РОЗДРАТУВАННЯ (К=9):

6+, 11-, 19+, 27+, 35-, 43+, 50+, 57+, 64+, 69-, 72+. «6». ПІДОЗРЛИВІСТЬ (К=11):

6+, 14+, 22+, 30+, 38+, 45+, 52+, 59+, 65-, 70-. «7». ОБРАЗА (К=13):

5+, 13+, 21+, 29+, 37+, 44+, 51+, 58+. «8». ВІДЧУТТЯ ПРОВІНИ (К=11):

8+, 16+, 24+, 32+, 40+, 47+, 54+, 61+, 7+.

Номери питань зі знаком «-» потребують і реєстрації відповіді з протилежним знаком: якщо була відповідь «ТАК», то ми його реєструємо як відповідь «НІ», якщо була відповідь «НІ», реєструємо як відповідь «ТАК».

КЛЮЧ 2 з бланком для аналізу результатів.

«1»	«3»	«5»	"4»	"7»	«6»	"2»	«8»
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

1+	2+	3+	4+	5+	6+	7+	8+
9-	10+	11-	12+	13+	14+	15+	16+
17-	18+	19+	20+	21+	22+	23+	24+
25+	26-	27+	28+	29+	30+	31+	32+
33+	34+	35-	36-	37+	38+	39-	40+
41+	42+	43+		44+	45+	46+	47+
48+	49-	50+		51+	52+	53+	54+
55+	56+	57+		58+	59+	60+	61+
62+	63+	64+			65-	66-	67+
68+		69-			70-	71+	
		72+				73+	
						74-	
						75-	
11	13	9	20	13	11	8	

Сума балів, помножена на коефіцієнт, вказаний в дужках при кожному з параметрів агресивності, дозволяє отримати зручні для зіставлення - нормовані - показники, які характеризують індивідуальні та групові результати (нульові значення не прораховуються).

Сумарні показники:

(«1» + «2» + «3») : 3 = ІА - індекс агресивності;

(«6» + «7») : 2 = ІВ - індекс ворожості.

А. Басса та А. Даркі запропонували опитувальник для виявлення важливих, на їх думку, показників та форм агресії:

1. Використання фізичної сили проти іншої особи - ФІЗИЧНА АГРЕСІЯ.
2. Вираження негативних почуттів (сварка, крик, погроза тощо) - ВЕРБАЛЬНА АГРЕСІЯ.
3. Використання непрямим шляхом спрямованих проти інших осіб пліток, жартів та вияв вибухів гніву (крик, тупання ногами) - ОПОСЕРЕДКОВАНА ПОГРОЗА.

4. Опозиційна форма поведінки, спрямована зазвичай проти авторитету керівництва, яка може мати розмах від пасивного спротиву до активних дій проти вимог, правил, законів - НЕГАТИВІЗМ.

5. Схильність до роздратування, готовність при найменшому збудженні вилитися у запальність, різкість, грубість - РОЗДРАТУВАННЯ.

6. Схильність до недовіри та обережного відношення до людей, які впливають із переконання, що оточуючі можуть завдати шкоди, - ПІДОЗРІЛІСТЬ.

7. Прояв заздрості та ненависті до оточуючих, обумовлені відчуттям гніву за дійсні чи уявні страждання - ОБРАЗА.

8. Дії й ставлення до себе та оточуючих, які виходять із можливого переконання обстежуваного в тому, що він є поганою людиною, чинить негарно - АУТОАГРЕСІЯ або ВІДЧУТТЯ ПРОВИНИ.

Опитувальник не вільний від мотиваційних перекручень (наприклад, у зв'язку з соціальною бажаністю). Потребує додаткової перевірки на надійність отриманих результатів за допомогою інших методик. Застосування даного опитувальника в роботі з підлітками, учителями, батьками є достатньо діагностичним і конструктивним для наступної корекційної роботи.

ДОДАТОК Б

Анкета-опитувальник

дослідження ставлення респондентів до гендерної самоідентифікації, готовність до прийняття людей з різною гендерною ідентичністю

Прочитуючи чи прослуховуючи твердження, приміряйте, наскільки ви з ними згодні чи не згодні

	Питання		
	Вік та статевий склад:		
	Статевий/гендерний розподіл:		
	Місце проживання:		
	Релігійні переконання:		
	Рівень освіти:		
		Так	Ні
1	Кожна людина має право ідентифікувати себе так, як їй зручно		
2	Люди, які змінюють свою стать, заслуговують на таку ж повагу, як і інші.		
3	Підтримка партнера, який змінить гендер.		
4	Комфорт у взаємодії з небінарними людьми.		
5	Суспільство має дотримуватися традиційних гендерних ролей.		
6	Гендерна ідентичність — це особистий вибір, і ніхто не має права його засуджувати.		
7	Батьки мають підтримати дитину у зміні гендеру.		
8	Розуміння переживань небінарних людей.		
9	Підтримка права змінювати гендерний маркер в офіційних документах.		
10	Лише біологічна стать визначає особу.		
11	Сприйняття людей поза традиційними гендерними ролями.		
12	Небінарні люди можуть збагатити суспільство.		
13	Зміна гендеру не впливає на професійні якості.		
14	Трансгендерні та небінарні отримують занадто багато уваги.		
15	Підтримка законів для захисту прав трансгендерних і небінарних людей.		
16	Важливість інклюзивного суспільства незалежно від гендерної ідентичності.		

17	Доступ до медичних послуг для людей, які змінюють гендер.		
18	Юридичне визнання небінарних людей підриває традиційні цінності.		
19	Прийняття трансгендерної особистості як вчителя дитини.		
20	ЗМІ повинні більше висвітлювати проблеми трансгендерних і небінарних.		
21	Підтримка друга або колеги, який змінив гендер чи оголосив себе небінарним. 75 25		
22	Комфорт у присутності людей, які змінюють гендер.		
23	Працював би з небінарною людиною.		
24	Підтримка ідеї гендерно-нейтральних туалетів.		
25	Продовження спілкування з другом, який змінив гендер.		
26	Комфорт при зміні гендеру начальника.		
27	Прийняття члена сім'ї, який змінив гендер.		
28	Трансгендерні і небінарні мають право на сімейне життя і дітей.		
29	Сумніви у виборі свого гендеру.		
30	Відкритість до відмінностей у суспільстві.		
31	Еволюція поглядів на гендерні ролі з часом.		

ОПИТУВАЛЬНИК ДЕПРЕСІЇ БЕКА

Ім'я, прізвище:	Дата:
-----------------	-------

Цей опитувальник складається з групи тверджень. Прочитайте, будь-ласка, кожну групу тверджень і виберіть те, яке найбільш точно характеризує ваше самопочуття, мислення і настрій на сьогодні. Обведіть колом номер вибраного твердження. Зверніть увагу, що спершу необхідно прочитати усі твердження в одній групі і лиш тоді робити вибір.

№		
1	0. Мені не сумно. 1. Мені сумно, я чуюсь пригніченим. 2. Я увесь час чуюсь сумним, пригніченим і не можу відволіктись від цього стану. 3. Я відчуваю нестерпний сум та тугу.	
2	0. Я спокійно думаю про майбутнє. 1. Думки про майбутнє викликають в мені страх та тривогу. 2. Мені нема чого чекати від майбутнього і на що надіятися. 3. Я відчуваю, що в моєму майбутньому нема нічого доброго і я нічого не можу змінити.	
3	0. Я не відчуваю себе невдахою. 1. Я відчуваю, що в мене більше невдач, ніж у інших людей. 2. Моє життя – це суцільна низка невдач та помилок. 3. Я абсолютний невдаха в усьому (навчанні, праці, сімейному житті і т.д.)	
4	0. Я отримую задоволення від улюблених занять і речей. Я не отримую такого задоволення, як раніше од улюблених занять та речей. 2. Я ні від чого не отримую задоволення.	

	3. Будь-яке заняття викликає в мені нудьгу та тугу.	
5	0. Я не відчуваю відчуття провини. 1. Я доволі часто відчуваю провину. 2. Я дуже часто чуюсь поганою людиною і мене мучить відчуття провини. 3. Мене мучить постійне відчуття провини.	
(6)	1. Я не вважаю, що заслуговую покарання. 2. Я допускаю, що заслуговую покарання. 3. Я вважаю, що маю бути покараний. 4. Я відчуваю, що доля карає мене.	
7	0. Я в основному задоволений тим, ким я є. 1. Я незадоволений собою. 2. Я гидкий собі. 3. Я ненавиджу себе.	
(8)	0. Я не думаю, що я гірший, ніж інші люди. 1. Я критикую себе за слабкості та помилки. 2. Я постійно докоряю собі за різні помилки. 3. Я докоряю собі за усе погане, що діється навколо.	
9	0. У мене не виникає думок про самогубство. 1. У мене бувають думки про самогубство, але я знаю, що не зроблю цього. 2. Я хочу вмерти і планую самогубство. 3. Якщо б була нагода, я б зробив самогубство.	
(10)	0. Я не плачу більш часто, ніж звичайно. 1. Я плачу частіше, ніж звичайно. 2. Я увесь час плачу. 3. Раніше я часто плакав, але тепер не можу заплакати навіть тоді, коли мені цього хочеться.	
(11)	0. Я не дратуюсь частіше, ніж звичайно. 1. Я дратуюся легше, ніж звичайно. 2. Я постійно відчуваю роздратування та почуття внутрішнього незадоволення. 3. Те, що раніше дратувало мене, тепер мені стало байдуже.	
12	0. Я не втратив цікавості до людей. 1. Люди цікавлять мене менше, ніж раніше. 2. Я майже повністю втратив інтерес до людей.	

	3. Люди мені глибоко байдужі.	
13	0. Мені не є важче, ніж звичайно приймати рішення. 1. Тепер частіше, ніж раніше я зволікаю з 2. прийняттям рішень. Мені дуже важко прийняти будь-яке рішення. 3. Я не в стані приймати жодних рішень.	
14	0. Я не вважаю, що виглядаю гірше, ніж 1. звичайно. Мене турбує, що я виглядаю дещо гірше ніж звичайно і старшим, ніж на свій вік. 2. Я відчуваю, що з кожним днем виглядаю усе гірше. 3. Я переконаний, що виглядаю жахливо.	
15	0. Мені працюється так, як і раніше. 1. Тепер мені часто доводиться змушувати себе 2. братися до праці. Я з великою трудностю змушую себе взятися до праці. 3. Я не в стані працювати.	
(16)	0. Я сплю не менше і не гірше, ніж раніше. 1. Я сплю гірше, ніж раніше. 2. Я буджуся на 1-2 години раніше, ніж звичайно і мені важко знову заснути. 3. Я буджуся на декілька годин раніше, ніж звичайно і вже не можу заснути.	
17	0. Я не втомлююся більше, ніж звичайно. 1. Я втомлююся значно легше, ніж раніше. 2. Я втомлююся від будь-якого заняття. 3. Я чуюся настільки втомленим, що не в стані будь- чим займатися.	
18	0. У мене нормальний апетит. 1. У мене погіршився апетит. 2. У мене майже відсутній апетит. 3. У мене зовсім нема апетиту.	

(19)	<p>1. Моя вага залишається незмінною.</p> <p>2. За останній час я схуд більше ніж на 3 кг.</p> <p>3. За останній час я схуд більше ніж на 5 кг.</p> <p>4. За останній час я схуд більше ніж на 7 кг.</p> <p>Я намагаюся схуднути, свідомо обмежуючи себе в їжі: так / ні</p>	
(20)	<p>0. Моє тілесне здоров'я є добре.</p> <p>1. Мене турбують наявні у мене фізичні симптоми (наприклад, болі в животі, запори та ін.).</p> <p>2. Я дуже занепокоєний наявними в мене фізичними симптомами.</p> <p>3. Я настільки занепокоєний станом свого тілесного здоров'я, що практично не можу думати ні про що інше.</p>	
(21)	<p>0. Мій інтерес до статевого життя за останній час не</p> <p>1. зменшився.</p> <p>2. Статеве життя мене цікавить зараз менше, ніж звичайно.</p> <p>Мій інтерес до статевого життя значно зменшився.</p> <p>3. Я повністю втратив інтерес до статевого життя.</p>	

Примітки:

ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ:

ДОДАТОК Г

Опитувальник з генералізованої тривоги - GAD-7

Інструкція :Прочитайте твердження нижче і оцініть, як часто за останні два тижні Вас турбували наступні проблеми? Виберіть один варіант.

Вік: _____ Стать/гендер: _____

1. Ви нервували, відчували тривогу або були дуже напружені

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

2. Ви не могли зупинити або контролювати своє хвилювання

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

3. Ви занадто хвилювались через різні речі

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

4. Вам було важко розслабитись

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

5. Ви були настільки неспокійні, що Вам було важко всідіти на одному місці

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

6. Вам було легко дошкулити або роздратувати

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

7. Ви відчували страх, неначе щось жахливе може статися

- ніколи
- декілька днів
- більшу половину часу
- майже щодня

Протокол фіксації результатів фокус-групи

Загальна інформація:

1. Дата проведення: 10.09.2024 року
2. Час: 14:00 – 16:30
3. Місце: онлайн платформа для конференцій «Zoom»
4. Модератор: Балан Надія (психолог, дослідник)
5. Кількість учасників: 21 особа
6. Тип опитування: Фокус-група для тестування анкети щодо гендерної самоідентифікації

Учасники:

- Стать: 4 чоловіків, 17 жінок
- Вік: від 22 до 45+ років
- Місце проживання: Україна, тимчасово переміщені у інші країни
- Релігійні переконання: християни, атеїсти, агностики

Мета опитування:

Отримати відгуки учасників про зрозумілість та зручність формулювань питань анкети щодо гендерної самоідентифікації.

Процес обговорення:

Початок: Модератор представив мету дослідження та пояснив правила участі. Учасники погодились на запис розмови з метою фіксації відгуків.

Обговорення: Учасники разом розглядали кожне питання анкети, висловлюючи свої думки, пропозиції та коментарі. Модератор ставив додаткові запитання для уточнення думок.

Метод фіксації: Протокол був ведений вручну модератором, з подальшим занесенням результатів в електронний формат.

Протокол обговорення:

1. Кожна людина має право ідентифікувати себе так, як їй зручно
  - Відгуки учасників:
    - Чоловік, 29 років: «Питання зрозуміле, але не вистачає прикладів, як це виглядає на практиці».
    - Жінка, 35 років: «Це звучить занадто загально, треба пояснити, чи йдеться лише про гендерну ідентичність чи інші аспекти самоідентифікації».
  - Рекомендації: Додати приклади або роз'яснення щодо того, що має на увазі "ідентифікація".
2. Люди, які змінюють свою стать, заслуговують на таку ж повагу, як і інші
  - Відгуки учасників:
    - Чоловік, 45 років: «Звучить зрозуміло, але я б додав «стать або гендер»».
    - Жінка, 28 років: «Може бути корисним пояснити, що означає "поважати" в такому контексті».
  - Рекомендації: Уточнити термін "поважати", до дати «стать або гендер» для уникнення неоднозначних тлумачень.
3. Підтримка партнера, який змінить гендер
  - Відгуки учасників:
    - Жінка, 40 років: «Питання зрозуміле, але можливо варто було б дати додаткові варіанти відповіді, а не тільки "так" чи "ні"».
  - Рекомендації: Поглянути варіанти відповідей на зразок "Моральна підтримка", "Фінансова підтримка", "Не підтримую".
4. Комфорт у взаємодії з небінарними людьми
  - Відгуки учасників:
    - Жінка, 33 роки: «Не зрозуміло, що саме мається на увазі під "комфорт". Це про взаємодію в робочому середовищі чи в особистому житті?»

- Чоловік, 47 років: «Може бути корисним дати пояснення, що таке небінарні люди для тих, хто не знає цього терміну».

- Рекомендації: Пояснити, хто такі небінарні люди, додавши коротке визначення до питання.

5. Суспільство має дотримуватися традиційних гендерних ролей

- Відгуки учасників:

- Жінка, 29 років: «Питання сприймається як запит на однозначну відповідь, але тут можна розглядати різні точки зору».

- Чоловік, 34 роки: «Це питання може викликати суперечки, оскільки багато хто не вважає традиційні ролі важливими для сучасного суспільства».

- Рекомендації: Потрібно додати опцію для пояснення чи уточнення своєї відповіді (наприклад, "Пояснити чому").

Загальні спостереження та зауваження:

- Учасники фокус-групи в основному знаходять питання зрозумілими, але деякі відзначають, що терміни, як-от "небінарні люди", "гендерна ідентичність", можуть бути незрозумілими для тих, хто не має досвіду з цієї теми.

- 5 учасників відзначили, що деякі питання потребують більшої конкретизації і прикладів, щоб уникнути неоднозначних трактувань.

- Потрібно розглянути можливість надання більш гнучких відповідей на питання, що стосуються особистих переконань і ситуацій (наприклад, за допомогою варіантів "так", "ні", "не впевнений", "пояснити чому").

Врахувати пропозиції, сформувані підсумки

Підпис модератора

ДОДАТОК Е

Фото-скрін результатів Анкети-Опитувальника (Додаток Б)- онлайн платформа «Typeform»

← → ↻ admin.typeform.com/form/e7BEiMdf/results#responses

My workspace > Розширений опитувальник: Оцінка ставлення до ... Create Logic Connect Share Results

Smart Insights Insights Summary Responses [48]

All time Filters Search responses

Date	Сфера діяльності:	Я вважаю, що кожна...	Люди, які змінюють...	Якщо мій партнер по...	Мені комфортно...	Я думаю, що суспільство...
31 Oct 2024 07:10	Тимчасово безробітний	No	Yes	No	No	Yes
30 Sep 2024 15:39	Самозанятий	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
1 Sep 2024 22:00	Найманий працівник	Yes	Yes	Yes	No	Yes
1 Sep 2024 12:56	Найманий працівник	No	Yes	Yes	No	Yes
31 Aug 2024 23:05	Інше	Yes	Yes	No	No	Yes
31 Aug 2024 22:20	Тимчасово безробітний	No	Yes	No	No	Yes
31 Aug 2024 22:09	Власний бізнес	Yes	Yes	No	Yes	No
31 Aug 2024 18:56	Найманий працівник	Yes	Yes	No	No	Yes
31 Aug 2024 16:53	Найманий працівник	Yes	Yes	Yes	Yes	No
31 Aug 2024 16:50	Найманий працівник	Yes	Yes	No	No	Yes

← → ↻ admin.typeform.com/form/e7BEiMdf/results#responses

My workspace > Розширений опитувальник: Оцінка ставлення до ... Create Logic Connect Share Results

Smart Insights Insights Summary Responses [48]

All time Filters Search responses

Date	Response type	Вік:	Стать або гендер:	Осая:	Місце проживання	Релігійні пе (якщо реле)
31 Oct 2024 07:10	Completed	20-25	Чоловік	Вища	Країна Європи	інше
30 Sep 2024 15:39	Completed	25-45	Жінка	Вища	Країна Європи	інше
1 Sep 2024 22:00	Completed	25-45	Жінка	Вища	Україна	Віруюча люди
1 Sep 2024 12:56	Completed	25-45	Жінка	Вища	Країна Європи	інше
31 Aug 2024 23:05	Completed	45+	Жінка	Вища	Інше	Віруюча люди
31 Aug 2024 22:20	Completed	45+	Жінка	Вища	Країна Європи	Віруюча люди
31 Aug 2024 22:09	Completed	45+	Жінка	Вища	Країна Європи	Віруюча люди
31 Aug 2024 18:56	Completed	25-45	Жінка	Вища	Україна	Віруюча люди
31 Aug 2024 16:53	Completed	25-45	Жінка	Вища	Країна Європи	інше
31 Aug 2024 16:50	Completed	45+	Жінка	Вища	Країна Європи	Віруюча люди

